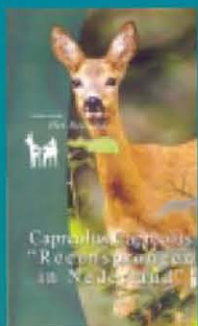

Capreolus

TIJDSCHRIFT VOOR REEWILDBEHEER

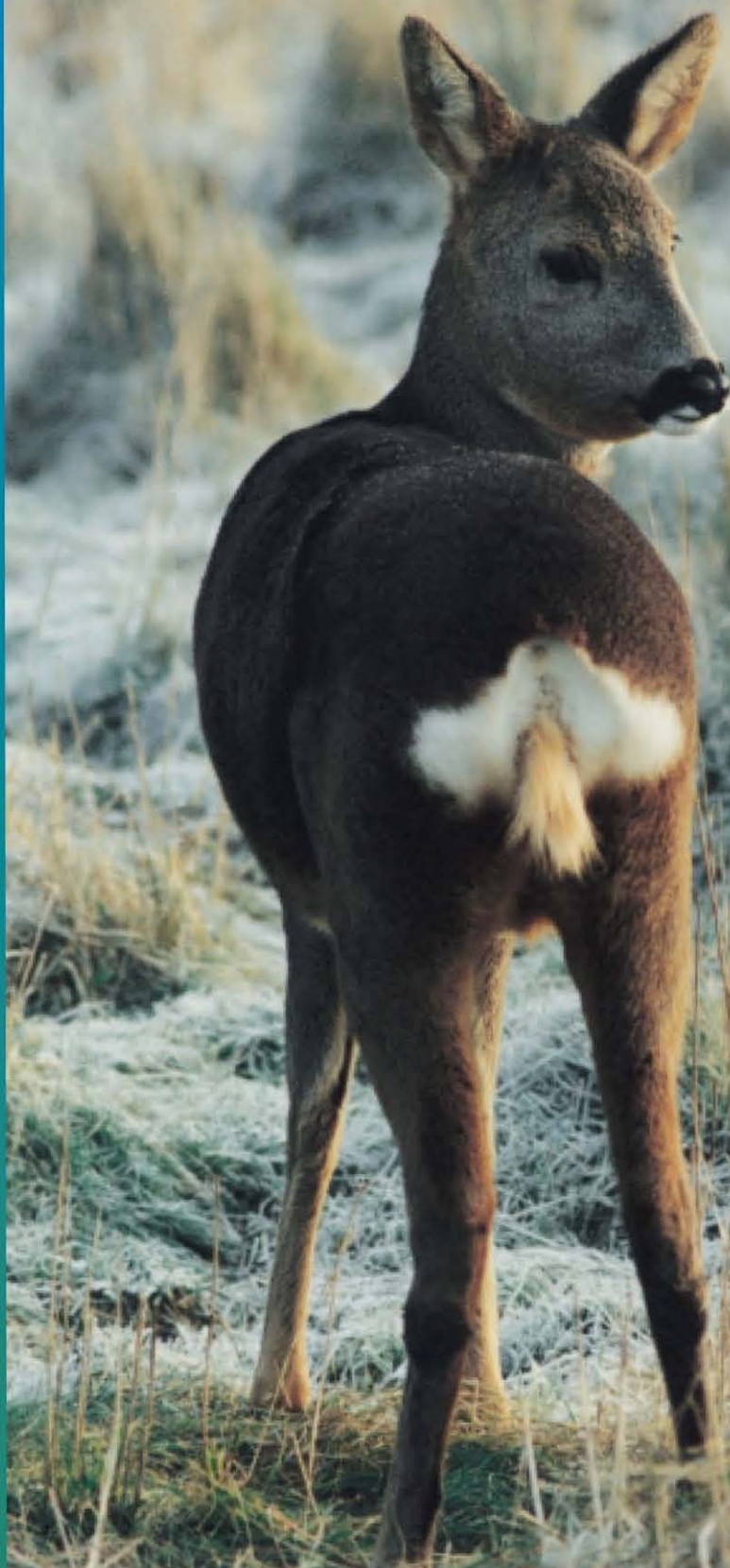
10^e jaargang, nr. 36

December 2002

Unieke
film

Thema:
Bokken, bokken
en bokken

Afwijkende geweien

Door A. Rutten

Ook al beschouwen we ons zelf niet meer als 'trofeeënjagers', niemand van de reeënbeheerders zal in waarheid ontkennen, dat een kapitaal gewei ergens in zijn onderbewustzijn huist en dat als je eerlijk bent zo'n geweldige trofee tot je stoutste dromen behoort.

Evenzo en misschien nog meer gaat de interesse van de bokkenjager uit naar afwijkende en abnormale geweien. Heeft men het geluk om tijdens de beheerjacht eens een bok te schieten met een afwijking aan het gewei, dan krijgt zoiets een ereplaats aan de muur en wordt met verholten trots getoond aan vrienden jagers en andere reeënkenners alsof de afwijking de verdienste is van de jager of zelfs maar van het slachtoffer zelf.

Laat er geen misverstand over bestaan: we bejagen reeën om redenen van beheer en niet om de muur vol te hangen. Maar het is leuk meegenomen als dat beheer eens een bok met een apart gewei oplevert en wie neemt ons dat kwalijk?

Ook schrijver dezes kijkt steeds weer met interesse naar iets abnormaals temidden van al die regelmatige, brave zenders en gaffels en herinnert zich ook na jaren nog precies waar en hoe het gebeurde. Het blijven zeldzaamheden die altijd de interesse en de aandacht zullen behouden van de ware gepassioneerde reeënjager.

Besehadiging kiamzone

Blijft de vraag: Hoe komt het, hoe ontstaan die afwijkingen, welke oorzaken zitten erachter?

Een Duitse jager Ulrich Herbst schreef er een boek over en verzamelde afbeeldingen uit talloze verzamelingen. Hij zocht ook uit wat de literatuur aangeeft over oorzaken van abnormale geweivorming. Dit artikel is een samenvatting van dat boek, aangevuld met eigen ervaringen en eigen foto's.

De meeste geweianomalieën zijn voorbijgaand van aard of eenmalig en dus geen reden tot selectief afschot. Veel zeldzamer zijn afwijkingen die genetisch zijn bepaald en gedurende het gehele leven van de bok in kwestie aanwezig blijven, bijvoorbeeld de solitaire rozenstok en de eenhoorn.

Waarvoor wordt de geweibouw bepaald? Het antwoord daarop luidt: door de conditie van het dier en zijn omgeving. Beide hangen uiteraard tezamen.

- En dan spelen de volgende zaken een rol:
- + de voedselsituatie in de periode dat het gewei wordt opgebouwd,
 - + de hormonale situatie,
 - + verwondingen,
 - + ziektes, waaronder ook stresssituaties,
 - + erfelijkheid.

De voedselsituatie

De bok schuift een goed gewei als zijn conditie goed is en er voldoende voedsel aanwezig is met name in de late herfst. Bokken beginnen hun geweibouw, zoals bekend, in de magere maanden van het jaar. Albrecht von Bayem heeft duidelijk aangetoond dat extra voedsel-aanbod slechts resulteert in zwaardere geweien indien daarmee in de herfst wordt begonnen en niet als de winter reeds zijn intrede heeft gedaan.

Ramsgewei

Bij oudere dieren is het gewei soms reeds in de maand Februari / Maart compleet en is dus afhankelijk van de voorraad eiwit en kalk die in het lichaam voorhanden is of nog kon worden opgenomen in de schrale wintermaanden. De ramsgeveien, kurketekkers en gummigeweien zijn het resultaat van voedseltekort en / of slechte conditie waarbij ook parasitaire infecties een rol spelen. Het jaar 1987 werd in Polen gekenmerkt door een strenge en vooral lange winter. Zelfs tijdens de bokkenjacht in Mei werden nog dieren aangetroffen die niet meer konden vluchten en uit hun lijden moesten worden verlost. Er waren echter genoeg gezonde bokken en geiten overgebleven maar geen enkele zender, het waren allen ramsgeveien, spitsers en platkoppen.

Hormonale afwijkingen

Het hormoon testosteron (mannelijk geslachtshormoon) speelt een grote rol bij de geweivorming. Het bekendste voorbeeld is het pruikgewei dat berust op een ontbreken van de testikels die de belangrijkste bron zijn van het testosteron. Het kan ook voorkomen indien de testikels wel aanwezig zijn maar niet afdalen in het scrotum. Alles hangt af van de productie

Pruikgewei

van voldoende hormoon. Is deze productie niet voldoende dan wordt het gewei wel gevormd maar niet geveegd waardoor een groteske massa ontstaat bestaande uit bot, kraakbeen, bloed, bindweefsel en basthuid. Vaak treden dan beschadigingen en infecties op van het gevoelige weefsel waardoor bokken met een pruikgewei meestal geen lang leven is beschoren.

Soms ontmoet men een geit met een knopgeweitje, dit zijn altijd oudere geiten waarbij een disregulatie van de hormonale toestand is ontstaan en het testosteron (dat ook bij geiten voorkomt) een relatief belangrijkere rol gaat spelen door afname van het vrouwelijk geslachtshormoon oestron.

Verwondingen

Dit is de meest voorkomende oorzaak van een abnormale geweivorming, de verwonding moet dan veroorzaakt worden in de groeiperiode van het gewei en is doorgaans een gevolg van botsingen met rasters en onderlinge gevechten.

Bastbeschadiging

Verwondingen aan de lopers kunnen leiden tot eenzijdige geweifwijkingen aan de andere zijde. Dit komt door de anatomische kruising van de zenuwen als deze het ruggenmerg verlaten. We zien hetzelfde verschijnsel bij de mens die een beroerte of hersenbloeding doormaakt. Treedt de bloeding op aan de rechterzijde dan ontstaat een linkszijdige verlamming.

Verwondingen aan het bastgewei in de tijd van de vorming van het gewei veroorzaken

een afwijkende groei van de geweistang aan dezelfde zijde. Er kunnen dan meerdere stangen ontstaan en de zogenaamde blaasgeweien, waarbij een bloeding aanwezig is in het bastgewei. Daar omheen wordt bot gevormd. De bloedophoping infecteert vaak en de pus zoekt zich een uitweg door het bot. Blaasgeweien vertonen dan ook meestal meerdere openingen in het stangenbot. Beschadiging van de gevoelige groeizone van het gewei kan leiden tot zeer interessante geweivormen met meerdere stangen en vaak naar achteren of opzij uitstekende haken.

Haakvorming t.g.v. kiemzonebeschadiging

Verwondingen aan het bastgewei toegebracht zijn doorgaans het gevolg van aanvaringen met rasters, prikkeldraad etc.

Verkeersongevallen kunnen hiervoor niet verantwoordelijk worden gesteld omdat dan meestal sprake is van ernstige en multipale verwondingen.

En stangenbreuk geeft eveneens een afwijkende vorm. Treedt de breuk op als de geweivorming al is voltooid dan is het resultaat een pendelstang, die naar beneden

hangt en daar door extra botvorming wordt gefixeerd.

Rozenstokbreuk

Ook een rozenstokbreuk kan een pendelstang veroorzaken indien deze laat tijdens de geweivorming optreedt. Het komt zelfs voor dat het afgebroken deel van de rozenstok niet meer vergroeit met de rest maar slechts met de huid verbonden blijft en dan ieder jaar een loshangende en pendelende stang produceert.

Derde rozenstok

Zeldzaam zijn geweien waarbij een derde rozenstok met stangvorming optreedt.

Waarschijnlijk zijn ook dit gevolgen van een ernstige verwonding van de schedel waarbij splinters botvormend weefsel van de rozenstok worden verplaatst en zich hechten op een andere beschadigde plaats aan de schedel. Merkwaardig is het dat hoewel de roos verticaal staat de groeiende stang toch weer omhoog wil groeien. Deze afwijking komt ieder jaar terug met twee normale stangen en één extra stang. Het schijnt zo te zijn dat vorm en grootte van deze secundaire stangvorming afhankelijk zijn van de afstand tot het primaire groeicentrum in de eigenlijke rozenstok.

Ziektes

Parasitaire infecties (wormen, coccidiose, leverbot) verslechteren de conditie van het dier en als dit geschiedt in de periode van geweevorming, wanneer ook de voedselsituatie niet optimaal is, dan kan dit leiden tot de ramsgeweien, kurketrekkers en de zogenaamde gummigeweien.

Kurketrekker

Bij deze laatste vorm is er te weinig kalk en worden de gevormde stangen instabiel en gaan naar onderen hangen. Blijft de conditie slecht dan zijn de stangen ook tijdens het afschot plooibaar als gummi. Herstelt de conditie zich en wordt er ook weer kalk afgezet dan verbenen de misvormde stangen in de afhangende stand. Iets dergelijks treedt waarschijnlijk ook op bij de ramsgeweien en platkoppen.

Gummigewei

Zoals boven reeds opgemerkt zijn het niet de parasieten op zich die afwijkingen in de geweevorming geven maar de resulterende slechte conditie ten gevolge van een slechte spijsvertering en circulerende toxinen.

Platkop

Genetische en ontwikkelingsstoornissen
Een hele serie bizarre afwijkingen zijn erfelijk bepaald. Wij denken dan aan de zogenaamde tulp- en bladgeweien, een of twee afwezige rozenstokken e.a.

Een zeer zeldzaam voorkomende vorm wordt in de Duitse literatuur aangeduid als 'Luxusgewei', waarbij het begrip 'luxe' zijn achtergrond heeft in het feit dat het hier gaat om zeer zware en massieve stangen.

Geweigewichten van rond 500 gram bij een stangenlengte van 8-10 cm schijnen voor te komen. De zeer korte en zware stangen vertonen geen pareling of vertakkingen. De rozenstokken waarop deze dikke stangen zich ontwikkelen zijn eveneens abnormaal dik en meestal ovaal van vorm.

In een begrensde gebied in Zuid-Engeland komen bokken voor met massieve geweien die tot 1 kg gewicht kunnen komen. Daar zal wel een interessante prijslijst bij horen! Het lijkt een vorm van hypertrofie en genetisch veroorzaakt door een te hoog aanbod aan groeihormoon. In tegenstelling tot de bovengenoemde luxusgeweien vertonen deze Engelse bokken een fraaie eindenontwikkeling en massieve pareling. Wat geldt voor alle genetisch bepaalde afwijkingen is dat ze meestal in eng begrensde gebieden voorkomen en gedurende vele generaties optreden. Zolang de vereringslijn intact blijft, treden deze afwijkingen steeds weer op. Soms duurt het ettelijke jaren totdat weer zo'n afwijking wordt waargenomen. Een zeer zeldzame afwijking is de aanwezigheid van slechts één centrale rozenstok en dus ook maar één stang. Het enige bekende voorbeeld komt uit de verzameling van Prof. Pielowski uit Polen. Ook zeldzaam zijn ovale of met elkaar vergroeide rozenstokken. Dit leidt tot vergroeide stangvorming waarbij meestal nog wel een scheidingslijn te zien is, daar er immers twee centra van stangvorming aanwezig zijn.

Niet zo zeldzaam zijn 'bladgeweien', oftewel geweistangen die zich verbreden tot een blad. Het schijnt dat alle hertensoorten deze neiging in zich hebben, maar normaal gesproken komt het alleen tot uiting bij damherten en elanden.

Bladvorming

Ook het ree kan deze afwijking vertonen en die komt dan iedere generatie voor.

Op de foto 'bladvorming' ziet men een afbeelding van een 6-jarige bok die een duidelijke neiging heeft tot vorming van een blad in het bovenste gedeelte van het gewei. Bij meer uitgesproken bladvorming, kunnen ook meerdere enden uit het bladvormig verijde deel ontspringen.

Vader en zoon

Heeft men de gelegenheid over een periode van vele jaren in hetzelfde revier reeën te bejagen en te observeren, dan wordt allengs duidelijk dat vele van de geweien een zelfde grondvorm hebben: liervormig, smal of nauw of juist met de uiteinden naar buiten wijzend, veel parels of juist weinig etc. Deze grondvorm is genetisch bepaald en wordt waarschijnlijk overgeërfd via de moeder. In een niet zo groot revier werden met een tussenpoos van 3 jaar twee bokken geschoten die een vrijwel identiek gewei hadden: een goedgepaarde spits met een aanduiding van een achterend rechts.

Duidelijk een erfelijke vorm. Deze vorm is later echter nooit meer waargenomen in dat veld.

Vader en zoon

Er valt nog veel meer over abnormale ree-geweien te vertellen, maar veel daarvan is speculatief. Van vele afwijkingen is de juiste oorzaak onbekend. Wel kan worden geconcludeerd dat de gevolgen van mechanische beschadiging (met uitzondering van de

roeststok) een malig en voorbijgaand van aard zijn, terwijl genetisch en hormonaal veroorzaakte afwijkingen gedurende het leven van het dier aanwezig blijven.

Mit dank aan de eigenaars van de reegeweien.

Natuurlijk ruimte voor groen

- inventariseren en kaartvervaardiging
- onderzoek
- veld- en beeldplannen
- beheer en inrichtingsplannen
- ontwerpen
- bestaansversterking en directievoering
- projectmanagement

Adviseur voor een duurzame leefomgeving

Eelerwoude Ingenieursbureau richt zich op moderniteit, terreinbeheer, beheer en bestaans in landelijk en stedelijk gebied bij de landschapsvorming en ontwikkeling van een duurzame leefomgeving.

Wij leveren kwaliteit, maatwerk en geven daarbij groen en natuur letterlijk de ruimte. Voor een omgeving waar leven is zit bestaan. Invoers, groen, standaard oplossingen. Dit vraagt van onze klanten en onze adviseurs visie, durf, creativiteit maar zeker ook realiteit.

Eelerwoude
Natuurlijk ruimte voor groen

Eelerwoude Ingenieursbureau BV
Hoesdijkwalweg 1, 7421 DE Geer
Postbus 33, 7420 AB Geer
T (0540) 36 26 15, F (0540) 36 52 15
E lij@eelerwoude.nl | www.eelerwoude.nl

In een oogwenk naar rust, natuur en culinaire charme

Gebakken reerugmedaillons op aardappelrösti met cantharellen en eendenlever/portsaus

Ingrediënten: 4 pers.

Bereiding:

In het rustieke en centraal in Nederland gelegen natuurgebied op de Veluwe, treft u het gelijknamige restaurant Planken Wambuis aan. In het restaurant kunt u uitgebreid dineren en genieten van de culinaire hoogstandjes van onze Chef Kok Manfred Majoor. De menukaart geeft u uiteraard ook de ruimte om zelf te bepalen hoeveel tijd u wenst door te brengen in ons restaurant. U kunt ook kiezen uit een dagelijks wisselend menu. In de zomermaanden kunt u op ons zonneterras heerlijk eten en tevens genieten van de schitterende omgeving. In de keuken wordt uitsluitend met dagverse producten gewerkt.

U vindt ons aan de oude weg van Ede naar Arnhem, de N224.

Er is ruime parkeergelegenheid.

8 reerugmedaillons van ca. 80 gram per stuk

100 gram boter

zout en peper

500 gram aardappelen

200 gram mager gerookt spek (zeer fijne blokjes)

3 sjalotten (fijngesnipperd)

400 gram Verse Cantharellen

2,5 dl Rode port

4 dl Wildjus (verkrijgbaar in de betere delicatessenwinkel)

ca. 100 gram Eendenlever in blokjes

Klein bosje peterselie

- Voor de rivië geschilde rauwe aardappelen schaven in dunne reepjes, op een theedoek uitspreiden en uit laten lekken, (beslist niet in water leggen).
- In kleine kroketpan met smeltkroes (bijv. Tefal) boter op laag vuur laten smelten. hierin vervolgens heel fijne rookspek en de sjalotjes fruiten.
- Hierop een dunne laag aardappelreepjes verkelen en aanbrukken, zodat de hele bodem bedekt is.
- Twee regelmatig kieren en goudbruin bakken, daarna op smaak brengen met weinig zout en iets vers gemalen peper en op een vuurwaak schaal leggen.
- Cantharellen zorgvuldig wassen en goed drogen.
- Sjalotjes fijnknippen.
- Eendenlever in blokjes snijden en in de kroketpan bevroren.
- Reerugmedaillons op kroketpanpapier leggen, met zout en peper op smaak brengen.
- Boter in kroketpan verhitte en goudbruin.
- Medaillons rookoven, op laag vuur, gelijkmatig stiel bakken, uit de pan nemen en in ovenvchaal leggen.
- Overvloedig vet uit de pan gieten, afblazen met de port, in kleine koker en alsoe heel bijna verdampt is.
- Hierop de wildjus gieten, even opkoken, even op smaak brengen en afblazen met aardkroesleemmel.
- Welkom aan de kroket brengen en de blokjes eenden lever toevoegen, aan de kroket brengen en met de steafmixer gladkruisen, passeren door fijne zeef.
- Rote voor opkoken de oven voorverwarmen tot 185 graden C.
- Cantharellen in iets boter bakken met de fijngesnipperde sjalotjes, op smaak brengen met zout en peper en fijn gebakke peterselie toevoegen.
- Rote in de oven verhitte en zouten te kieren.
- Reerugmedaillons in de hete oven garen tot ze mooi medium zijn.
- Twee snijden op voorverwarmde bodem plus-waak hierop de medaillons en de gebakken Cantharellen. Verder afmaken met de saus.

Planken Wambuis

RESTAURANT CACHÉ AU VERT

Dagelijks geopend vanaf 10.00 uur

Houten geopend vanaf 12.00 uur

Wet. Arnhemseweg 116, 6718 SM Ede,

telefoon 026 482225,

fax 026 482225

Bezoek ook onze website voor

informatie over de menukaart

www.plankenwambuis.nl

e-mail: info@plankenwambuis.nl

Verkampte bokken

Via Evert Menkveld van de Stichting Faunabeheer Flevoland kregen we de volgende foto's. Tijdens een gevecht (territorium) zijn

beide bokken met hun gewei verstrengeld geraakt en te water geraakt en verdronken. Op de Veluwe kennen we over een periode van 20 jaar een aantal gevallen van 'verkampte' edelherten. Bij reebokken hadden we dit nog niet eerder gehoord. Bij naslag in de literatuur (Rehwild / Das Rehwild van Stubbe / Raesfeld) wordt in beide boeken hier melding van gemaakt. Raesfeld zegt het volgende: 'Het verkampen van reebokken komt uiterst zelden voor, omdat de korte stangen met een beperkt aantal enden niet veel mogelijkheden biedt om onlosmakelijk met elkaar te verklemmen. Een goede vertakking en bepareling schijnt de kans te vergroten. De scheiding van zulke

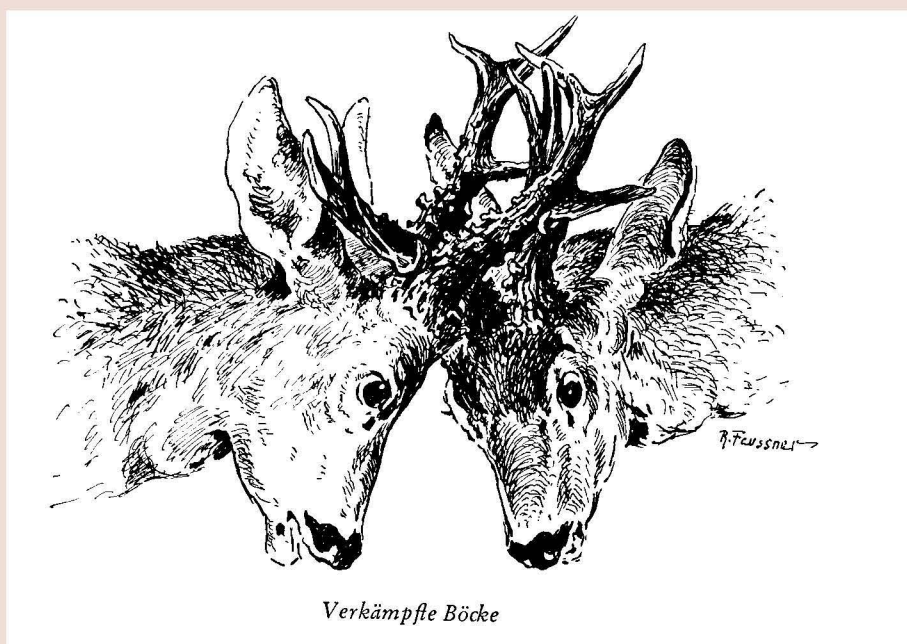

Foto: R. Schuitemaker

verkampte bokken is na scheiding van de koppen van het lichaam alleen met aanwending van geweld mogelijk, waarbij beschadiging van stangen onvermijdelijk is. Verkampte bokken sterven of door nekbreek dan wel door uitputting!

De beschrijving maar ook de pentekening uit Das Rehwild van Raesfeld komt goed overeen met de wijze van verkampen van beide bokken uit de polder.

Het toeval wil dat in augustus 2002 ook twee verkampte bokken zijn gevonden door een opzichter tussen Utrecht, De Bilt en Zeist. Nog meer toeval is dat nadat zij vast zijn komen te zitten in een brede vaart terecht zijn gekomen en eveneens zijn verdronken.

Verkämpfte Böcke

In een tijdsbestek van 2 maanden, 3 bokken met alledrie een gaatje in hun schedel, net achter en tussen de stangen.

Drie bokken met een gat in de schedel!

Door Jan Meesters

De drie bokken
Op 2 juli schiet ik een 6 jaar oude, zeer kreuple gaffelbok. Nadat mijn vriend en

mede reewildbeheerder Jan van der Meijden het geweitje heeft geprepareerd, constateren we een gaatje in het midden achter de

stangen (links op de foto). Op 10 juli vind ik een bok in de ruigte. Valwild. Het blijkt een vijfjarige ongelijke zesender. Bij deze bok bevindt zich een flink gaatje in de schedel, schuin achter de rechter stang (rechts op de foto). Op 29 augustus schiet ik mijn laatste bok, 'de klaverbok' een twaalfjarige spitsier. Nadat het geweijs door Jan is geprepareerd constateren we ook bij deze bok een gaatje in de schedel, in het midden achter de stangen (midden op de foto).

De oorzaak
Alledrie de gaatjes kunnen maar op een manier zijn ontstaan en dat is in een gevecht met een andere bok. Ik neem aan dat de gaatjes al langer aanwezig waren en wellicht zijn ze opgelopen in het eerste of tweede levensjaar van de bok. Enerzijds omdat de schedel bij jonge bokken nog makkelijk te doorboren is, maar ook omdat het lijkt alsof er rond de gaatjes weer nieuw schedelbeen is aangemaakt, waardoor de gaatjes kleiner worden en de randen mooi afgerond. Stroperij door middel van een flobert is uit te

sluiten. Misschien zijn er onder onze reewild-beheerders die dit ook vaker aan de hand hebben gehad. Indien u wilt reageren: <mailto:brabant@euronet.nl>

Naschrift redactie: *In het boek Rehwild van Stubbe, wordt het volgende hierover gezegd: 'Schedelverwondingen treden op, wanneer de geweien in grootte en sterkte zo sterk van elkaar verschillen, dat enden direct het voorhoofd of andere schedel delen kunnen bereiken. Bij zeer heftige gevechten kan dan zelfs het schedeldak doorboord worden.'*

De dromerige reebok

Door Harry Wiechers

Op 25 juli 2002 kreeg ik in de namiddag een telefoontje van een kennis, die mij vertelde dat hij nabij een industrieterrein in Muntendam (provincie Groningen) bij een 'hert' stond, die praktisch roerloos op zijn plaats bleef staan!? Hij had hem al bij de 'horens' gepakt en naar een rustiger plaats geleid!? Ik kon hem geen verklaring geven voor dit merkwaardige gedrag. Ik zegde hem toe dat ik poolshoogte zou komen nemen. Ter plaatse gekomen trof ik het 'hert', een reebok dus, aan. Mijn kennis was inmiddels verder gereisd.

De bok!

Het bleek een (oudere) reebok met een fraai, teruggezet gewei, met forse bepareling. Tot op zeer korte afstand liep ik naar de bok. Hij bleef rustig op zijn plaats. Ik kon geen verwondingen ontdekken. Bij in de verte passerende auto's bewogen zijn oren in die richting. Hij deed de ogen soms dicht en zo leek het of hij stond te slapen! Tegen een passant

verklaarde ik dit onnatuurlijk gedrag, dat hij wellicht een tik van een auto had gehad en daardoor enigszins versuft was. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat het nu bronsttijd was en de bok zich teveel met het liefdesspel had afgemat.

Omdat je niet iedere dag zo nabij een ree staat ging ik snel naar huis om het fototoestel op te halen. Tot op zeer korte afstand schoot ik even later meerdere plaatjes. Bij het klapperen van de spiegelreflexcamera bewoog zijn kop als in een schrikreactie!

Herstel?

Ik liet de bok daarop achter in de hoop dat hij wel weer de oude zou worden. De volgende avond was hij in geen velden of wegen meer te bekennen. Deze merkwaardige gebeurtenis liet mij natuurlijk niet los. Enige weken later trof ik een manspersoon die een woonwagen aan het renoveren was op de plaats waar eerder de 'dromerige reebok' had vertoefd. Deze man kon mij heel wat vertellen! Die bewuste avond in juli had ook hij de reebok ontdekt en zich diens lot aangetrokken. Uiteindelijk had hij onderdak kunnen vinden in een dierenpension. Ook had hij (tegen

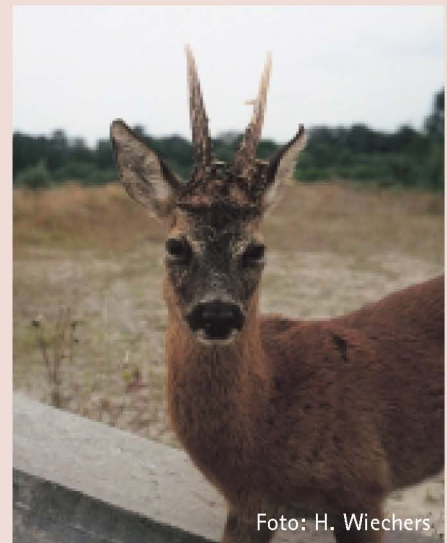

Foto: H. Wiechers

betaling) een dierenarts ingeschakeld. Die kon niets ontdekken (geen verwondingen, wormen etc.). Wel werden de bok vitaminespuiten toegediend en later spierontspanners. Van die laatste spuiten knapte hij zienderogen op. Echter, na een paar dagen was hij op zeker moment gaan liggen, had wat gerocheld en was dood blijven liggen! De dierenarts had de bok op 6 jaren geschat.

Hersentumor?

Persoonlijk zou ik als oorzaak denken aan een hersentumor. Een collega jager had vroeger een soortgelijk geval meegemaakt. Zijn vader had die bok later geslacht en had toen een schedelbasisfractuur ontdekt! De 'dromerige reebok' van juli 2002 werd uiteindelijk begraven.

Het leek mij goed u van deze merkwaardige gebeurtenis op de hoogte te brengen en wellicht hebben andere lezers/reewildjagers een verklaring of een soortgelijke ervaring?

Foto: H. Wiechers

Tijdstip van afwerpen!

Door P.H. Schneider

Ons lid C.M. van der Kroon uit Breda bemachtigde op 10 september jl. in de WBE 'De Haagse Beemden' onder de gemeente Hoeven een tweejarige gaffelbok. Bij het transport van de bok uit het veld richting auto, braken beide stangen een voor een af. Prof. Dr. J. van Haften, die ik hierover consulteerde, had nog nimmer gehoord van zo'n uitzonderlijk vroege datum van afwerpen van een reegewei. Normaal is dit pas eind november, begin december. De oudere bokken eerst, de jongere stukken daarna. De betreffende bok woog niet ontweid 20 kg. En mankeerde bij het ontweiden ogenschijnlijk niets, ook niet aan zijn geslachtsdelen. Geef eens hals, als u iets dergelijk ook heeft meegemaakt.

Naschrift redactie!

Literatuur en overige waarnemingen.

Über Rehe

De schrijver van dit boek A.u.I.v. Bayern heeft een hoofdstuk gewijd aan het afwerptijdstip. Dit is gebaseerd op de vondst van afwerpstangen op voerplaatsen. Zijn ervaringen waren als volgt:

De periode van afwerpen loopt van 2 oktober tot 16 januari, eerder en later wordt echter niet uitgesloten.

De leeftijden van de bokken die voor 1 november afwerpen varieerden van 1 tot 7 jaar.

De leeftijden van de bokken die na 15 december afwerpen varieerden van 1 tot 8 jaar.

Bokken werpen hun stangen zonder enkele te herkennen regelmatigheid of er is dus geen relatie tussen leeftijd en tijdstip van afwerpen.

Er kon ook geen relatie worden vastgesteld

tussen conditie en het tijdstip van afwerpen.

Het tijdstip van afwerpen had geen relatie met de grootte van het gewei.

Reh wild

Stabbe schrijft over het afwerpen het volgende. Afwerpen wordt door het hormoon Testosteron bepaald. Na de paartijd vermindert de werking van

Foto: P.H. Schneider

dit hormoon en wordt het proces van afwerpen ingeleid. Op de grens tussen rorstok en roos vormen zich botvormende cellen de zogenaamde Osteoblasten, die het bot in een smalle zone oplossen. Dit proces is zichtbaar aan de hand van de demarcatielijn. Is het proces van oplossen voldoende ver gevorderd dan is een kleine beweging voldoende om de stangen af te laten vallen.

Voor wat betreft afwerptijdstip geeft hij aan oktober tot en met december. Ook hij concludeert dat er geen relatie is tussen leeftijd en het tijdstip van afwerpen.

Hij vermeldt de volgende afwijkende tijdstippen van afwerpen. Een 10 jaar oude bok die op 6 september had afgeworpen. Afschot van drie afgeworpen bokken eind september in het jaar 1997.

Nog iets over het oplossen van het bot, dit schijnt uiterst snel te gaan. Een mooi voorbeeld wordt door Von Bayern beschreven. Namelijk een gevangen jaarlingbok werd aan zijn stangen opgebeurd zodat hij met zijn voorlopers de grond niet meer kon bereiken. Hierna is de bok in een transportkist gestopt waaroehier een tweede kist was geplaatst. Toen de bok in de tweede kist kwam bleek dat hij had afgeworpen.

Eigen ervaringen

Vorig jaar belde me een jager die in de tweede week van oktober nog een bepaalde bok wou schieten. Op de Veluwe toegestaan vanwege de proef met aangepaste afschottijden. 's Avonds had hij de bewuste bok met stangen op gezien maar kon niet schieten, de volgende ochtend liep dezelfde bok er weer maar nu zonder stangen.

J. Spek schoot op 26 juli 1978 een eenstangenbok. Toen hij erbij kwam bleek dat de rechter stang vers was afgeworpen. Onder de linker

stang was de hierboven beschreven demarcatielijn duidelijk zichtbaar en stond dus ook op het punt eraf te vallen.

Verklaring

Een verklaring voor dit laatste geval is dat een hormoonstoornis gezorgd heeft voor het sterk afwijkende tijdstip van afwerpen.

Het afwerpen in september is als het normale proces van afwerpen te beschouwen alleen het vindt wat vroeger plaats dan bij de meeste bokken. Bij volwassen edelherten komt dit ook voor bijvoorbeeld afwerpen eind januari of begin februari. Bij edelherten is het tijdstip van afwerpen individueel bepaald, je hebt dus volwassen herten die

extreem vroeg afwerpen en volwassen herten die extreem laat afwerpen bijvoorbeeld de tweede week van maart. Elk jaar is dit hetzelfde! Bij reebokken is dit niet aangehouden. Op basis van de vinddata van afwerpstangen (Von Bayern)

zouden we kunnen concluderen dat het tijdstip van afwerpen bij reebokken van jaar tot jaar sterk varieert. Mogelijk dat weersomstandigheden hierin een rol spelen. Ook bij edelherten bleek dat extreme kou in de midden jaren tachtig het proces van afwerpen vertraagde, de vroege afwerpers verloren hun stangen circa 14 dagen later. Toen de temperaturen weer stegen bleek dat de latere afwerpers gewoon rond het bekende tijdstip hun stangen afwierpen. Op basis van deze ervaringen zou je kunnen concluderen dat het proces van bot oplossen vertraagd wordt door extreme kou. Wel schijnt het tijdstip van vegen bij reebokken individueel bepaald te zijn.

Conclusie:

de vastgeroeste mening dat het tijdstip van afwerpen iets zegt over de leeftijd van een reebok of over de leeftijd van een volwassen edelhart is dus onjuist!

Demarcatielijn

New Forest reeonderzoek (Engeland)

Door Jan M. Smit

John K. Fawcett is wetenschapper en na zijn pensionering heeft hij van 1989 tot 2000 in New Forest een onderzoek op reeën gedaan. De resultaten hiervan kunnen van nut zijn voor de Nederlandse situatie. Juist nu het aantal grote grazers in de Nederlandse natuurgebieden steeds verder toeneemt. In het Engelse tijdschrift *Deer* verschijnen 5 delen van zijn studie, waarvan twee afleveringen in *Capreolus* worden opgenomen. Nu een samenvatting van de eerste drie delen.

Algemeen

New Forest ligt in Zuid-Engeland, tussen Southampton en Bournemouth. Het was eens het jachtterrein van Normandische koningen. Het bestaat 45.000 ha, overwegend een golvend boslandschap met heide, cultuurgronden, vennen en beekjes. Vele diersoorten komen er voor, de biotoop doet hier en daar denken aan onze Veluwe. Het is beschermd natuurgebied, desondanks is ongeveer 33.000 ha toegankelijk voor het publiek. Het terrein is nog redelijk authentiek en is ook bekend door eerdere onderzoeken. Het is naast de hoofdfunctie 'natuur' ook bedoeld voor wetenschap en educatie, terwijl houtproductie onder voorwaarden wordt toegestaan. Het ree komt hier (met een onderbreking in de jaren rond 1750) al minstens 9000 jaar voor. Het damhert is er 1000 jaar, het sikahert circa 100 jaar en recent werden geïntroduceerd het edelhert en de muntjak. Ook bestaat er een in het wild levende populatie pony's en we zien er gedomesticeerd loslopend vee. Al deze soorten kunnen beschouwd worden als voedselconcurrenten voor het ree. Het reeonderzoek werd gedaan binnen een gebied van 200 hectare in het midden van het woud. Hier waren ook verreweg de meeste reeën, die Fawcett vanwege het langdurige onderzoek individueel kon herkennen. Er werd in 2000 keer bezoek, 5000 uur aan waarneming besteed. De meeste daarvan in de ochtendschemering, dit gaf de meest betrouwbare resultaten vanwege het uitblijven van menselijke verstoring. Omdat er ook

onderzoek werd gedaan naar andere hertensoorten bestond de gelegenheid om gegevens uit te wisselen en te vergelijken.

Aantallen

Er leven in en om New Forest de laatste decennia ongeveer 300 reeën in een gebied van 30.000 ha. Nemen we de gebieden daaromheen erbij, dan is dat om en nabij 600 stuks, twee per 100 hectare. Normaal komen in Zuid-Engeland 10 tot 25 reeën per 100 hectare ecologische hoofdstructuur voor. Het afschot in New Forest was minimaal en de aanwas traag. Er zijn bijna geen volle smalreeën en de geiten zetten bij uitzondering twee kalveren. Er is veel natuurlijke sterfte op jonge leeftijd. De 'interne' regulatie wordt voornamelijk bepaald door onderlinge competitie, de schrale bosbestanden en de voedselconcurrentie met andere soorten.

Onderzoekers wijden vooral de lof uit van de pony's in 1969 als één van de hoofdoorzaken van de achteruitgang van het ree naar 300 dieren. Door de 3.500 pony's en 2000 stuks vee is de voor reeën zo aantrekkelijke bodemlaag van kruiden nagenoeg verdwenen. De pony's en het vee maken 90% uit van de biomassa binnen het gebied. Dit betekent, dat ongeveer 96% van het voedselaanbod door deze diersoorten wordt opgenomen en dat slechts 4% overblijft voor de hertensoorten. Omdat juist pony's niet selectief vreten, maaien ze al het beschikbare goede voedsel voor de reeën weg! Dit effect is zo sterk, dat toen de ponystand in het onderzoeksgebied met driekwart werd vermindert, een kwart nog overveel vrot als het gehele hertenbestand ter plaatse gezamenlijk! De natuurlijke sterfte van het ree (bekend en onbekend, zonder afschot) belooft circa 80%, normaal is dat

ongeveer 25%. Deze abnormaal grote sterfte verklaart natuurlijk veel over de stand, die zo kenmerkend laag is voor New Forest.

Over tien jaar waren er in dit gebied gemiddeld 131 bokken en 184 geiten (volwassen) en 97 kalveren van minstens 10 maanden oud. Dat betekent, dat er per jaar een aanwas van 31% van de populatie plaats vond. Per geit was dit 53%, dus iets meer dan één kalf op twee geiten.

Fawcett toonde aan dat wanneer er afschot plaats vindt, de reproductie iets toe kan nemen. Is dat onvoldoende mogelijk omdat er geiten worden geschoten, dan vindt immigratie plaats. Dat zal dan gebeuren vanuit gebieden, die wat hun draagkracht betreft, meer reeën kunnen bevatten. Immigratie geldt zowel voor de geiten als voor de bokken, al zullen de bokken iets eerder komen dan de geiten. In beide gevallen blijft het totaal ongeveer gelijk.

In de specifieke onderzoekenclavé van 200 hectare met een redelijke voedselkwalificatie en dekking voor ree, kon de Fawcett de dieren en kon ze derhalve goed volgen. Het lopende onderzoek werd echter doorkruist toen de overheid besloot om met ingang van 1996 het afschot van reeën in geheel New Forest drastisch te verhogen. Fawcett constateerde een teruggang tot een derde van de aanvankelijke dichtheid. Aanvulling uit de rest van het terrein vond nauwelijks plaats, omdat men ook hier intensiever bejaagde. De reproductie zorgde niet voor een dichtere populatie, het voedselaanbod bleef schaars, er was procentueel niet zoveel verandering te merken. De totale populatie in die 200 hectare bedroeg van 1989 tot 1996 gemiddeld 16 - 22 stuks, na verhoogd afschot in 1996 liep dat terug naar 6 - 8. De verhouding geit/kalf bleef in augustus nagenoeg gelijk en wel als volgt:

+ geiten zonder kalveren:	1,7
+ geiten met één kalf:	2,6
+ geiten met twee kalveren:	0,3
+ gemiddeld aantal kalveren per geit:	0,7

Foto: J. Huttings

Foto: J. Huttinga

Fawcett stelt dat er onafhankelijk van het afschot, in New Forest met zijn voor reeën over het algemeen slechte biotoop, een boven- en ondergrens bestaat voor de totale populatie. Het voedselaanbod (beperkt door de grote grazers) bepaalt de bovengrens. Een ondergrens wordt vooral vastgelegd door eventuele immigratie en een klein beetje reproductie. Maar die aantallen kunnen van jaar tot jaar iets verschillen, afhankelijk van bijkomende verstoringende factoren. Wil je een evenwicht tussen New Forest en omliggende terreinen, dan zou je in beide gebieden procentueel aan de hand van de draagkracht de populatie moeten beperken.

Gedrag en uiterlijk

Het is bekend dat het ree eenzaam leeft, maar niet alleen. De meeste kalveren worden in New Forest gezet omstreeks 24 mei, van drie weken eerder tot soms twee weken daarna. Kalveren blijven lange tijd bij de geit. In de winter zie je gezins- en familiesprongen. Tijdens de bronst is de bok wel eens samen met een of meer geiten en smaltreeën. De grijze verkleuring zie je het eerst bij hals en kop, begint half september en is half oktober klaar. De rode verkleuring vindt voornamelijk plaats tussen 21 april en 21 mei, ongeacht de leeftijd. Er zijn uitzonderingen, maar deze lijken niet gerelateerd aan conditie of leeftijd.

Afworp in New Forest gebeurt normaal gesproken tussen half november en half december, met sporadische waarnemingen tot 12 oktober en 27 december. De nieuwe geweiopzet begint pas 14 dagen na de afworp.

Het hoogtepunt van het vegen is tussen 7 en 17 april, maar jaarlingen zaten soms in juli nog deels in de bast. Het vegen begint aan de enden, duurt meestal niet langer dan twaalf uren, maar de farden hangen er nu en dan wel veertien dagen bij! De indruk bestaat dat het vegen iets eerder begint na een zachte en gureirijke februari maand.

Fawcett denkt een relatie te kunnen leggen tussen het vegen en het beschikbare voedsel in het vroege voorjaar. Hij vervolgt enkele bokken in het veeggedrag en legt daarbij de

ontwikkeling van het gewei vast in een tabel. Opvallend daarbij is, dat het tijdstip van vegen in dit gebied weer onafhankelijk van de leeftijd is, al lijkt de tendens te bestaan dat oudere bokken eerder vegen dan jongere.

Maandelijkse waarnemingen

In grafieken worden de onderstaande samengevatte gegevens verwerkt. Hoewel de grafieken na bestudering wel duidelijk zijn, is het toch overzichtelijker om hier de globale uitkomsten te geven. Ieder kan dan voor het eigen veld nagaan of de bevindingen in New Forest afwijken van eigen kennis en waarnemingen. Omdat de bronstperiode nogal ingrijpend is wat de waarnemingen betreft, werden juli en augustus verdeeld in halve maanden. Vermelding onder 1 slaat op daadwerkelijke waarnemingen per uur. Je tekent dan aan, hoeveel keer per uur je een dier ziet en aan de hand daarvan kun je berekenen, hoeveel dieren je in een tijdvak hebt gezien. Zit je drie uren en heb je twee bokken gezien, dan is dat $32 (= 0,7)$ bokken per uur. De vermeldingen 2,3 en 4 slaan op percentages. Heb je bijvoorbeeld onder 2 in waarnemingen dertig keer een geit gezien in z'n eentje, twintig keer een geit met een kalf en tien keer een geit met een bok, dan betekent dat, dat je zestig keer een geit hebt gezien en dat dit in 50% een geit zonder ander dier was, in 33% met een kalf en in 17% met een bok. Die percentages zijn voor een bepaalde maand berekend en zeggen dus niets over het aantal waarnemingen.

1. Kwantitatieve waarnemingen per uur, gesplitst in solitaire bokken, geiten en kalveren.
Bokken waren het minst zichtbaar in juni, september, oktober en november, met als duidelijk dieptepunt de maand oktober. Het meest zichtbaar in februari, maart, april, juli, augustus, december.
Geiten minder zichtbaar in juni en de eerste helft van augustus. Dieptepunt ook weer in oktober. Kalveren minder zichtbaar in mei t/m november. Meer zichtbaar in december t/m april.
2. Percentage waarnemingen van de verhouding van de geiten alleen, samen met kalveren of samen met bokken.
Procentueel werd het overgrote deel van de 'geiten alleen' gezien in de maanden april t/m half juli. Met kalveren een hoog percentage in januari, februari, maart en augustus t/m december. Laag percentage

in april t/m juli. Samen met bokken vooral in de maanden februari en maart en tijdens de bronst.

3. Percentage waarnemingen van bokken alleen en samen met geiten.
Procentueel werden er het hele jaar door veel 'bokken alleen' gezien, met hoogtepunten in de maanden april t/m september. Met geiten procentueel hoog in januari, februari en maart en tijdens de bronst. Bijna niet met geiten in april t/m half juli, tweede helft augustus en september.
4. Verhouding kalveren en geiten tezamen.
De verhouding waarin geiten en kalf samen werden gezien was procentueel het hoogst in de maanden augustus en september en van november t/m april. Laag in mei t/m juli en in oktober.

Territoriumgedrag New Forest

Om de actieradius te bepalen zijn gedurende een achttal jaren de gangen nagegaan van een vijftal bokken en geiten. Ze waren individueel herkenbaar aan uiterlijke bijzonderheden. GPS-bepalingen werden dus niet gedaan. Een totaal van 500 dagen is in die acht jaren aan waarnemingen besteed, het gebied bedroeg in totaal 200 hectare. Veel beschrijving van dit onderdeel van het onderzoek wordt besteed aan de technische uitwerking, om dat uitgebreid uit de doeken te doen zou ons nu te ver voeren. De onderzoeker constateerde dat er soms wel andere territoria werden aangenomen, maar deze waren voornamelijk seizoengebonden. Had een ree eenmaal een min of meer 'vaste' plek, dan bleef het daar langere tijd, maar er vonden wel uitstapjes plaats naar buurgebieden, maar nooit verder weg dan ruim een kilometer. Uit de observaties bleek dat van neer een maal het territorium vastgesteld was, in 90% van de waarnemingen de ree binnen 170 tot 210 meter bleven. Een bepaald ree liep soms wat verder, een ander wat minder ver. In 10 - 20% van de uitstapjes ging het ree meer dan 250 meter weg. Het in gebruik nemen van iets andere territoria waren tijdgebonden, bij de bokken vooral vóór en na de bronst. Enkele bijzonderheden worden nog gegeven van geiten met kalveren, die soms ook van hoofdlocatie veranderden. Zo kon vastgesteld worden, dat over acht jaar de grootte van het gebied voor een geit circa 90 hectare bedroeg, daarentegen was dat gebied als ze eigers 'tijdelijk' bleven ongeveer 20 hectare groot.

jan1.smit@wxs.nl

Verdrinkingen

Door C. Voorheijen

Wij, de toezichhouders en dhr. Molenaar hebben een keiharde strijd gevoerd om deugdelijke inwendig in het talud aangebrachte fauna-uitstapplaatsen gerealiseerd te krijgen in het gerenoveerde riviertje de Leurse Haven.

Foto: C. Voorheijen

Welwillend raadsbesluit

Ondanks een welwillend raadsbesluit op onze aanvraag voor de uitstapplaatsen van augustus 2000 heeft het door diverse oorzaken tot medio 2001 geduurd voordat ze feitelijk functioneel waren. Door die tegenwerking verdronken zeven reeën en tientallen andere

Foto: C. Voorheijen

viervoeters die thuis waren in de West en Zwanenbergse polder. Die ondeskundigheid kostte de Etten-Leurse belastingbetaler krap geld. Een heiboot voor de modificatie van de ondeugdelijke uitstappen moest terug komen. Er was ook geen planning gemaakt voor kortere palen, zodat de te water geraakte dieren in de uitstap konden zwemmen. Stagnatie alom.

Verdrinken er geen reeën als er goede uitstappen zijn? Het antwoord is een jammerlijk JA!

Reden: EEN!

Als reeën in paniek vluchten en niet van hun bekende wissels gebruik maken en op een voor hun onbekende plaats te water raken waar ze geen zicht hebben op een uitstapplaats is de kans levensgroot dat ze verdrinken. Ze gebruiken gestrest in korte tijd al hun energie om over die onneembare hindernis, beschoeiing of damwand, te komen. Je vindt ze dan dood of zo goed als dood. Dikwijls met de kop nog op de beschoeiing. In die ongelukkige periode zag ik een sprong reeën van vier in paniekvlucht te water gaan. Het water stond hoog zeker twee meter water boven de palen. De

Foto: J. Hendriks

aaneengesloten beschoeiing stak slechts enkele tientallen centimeters boven het water uit. Drie reeën bereikte de veilige overkant. Een kwartier later was ik op die plaats. De drie hadden de vierde gebruikt als opstap om over de palen te geraken. Die vierde lag met zijn kop klem tussen twee palen. In kreeg hem op de oever en met wat reanimatie de ademhaling weer op gang. Hij gaf daarbij geen water op. Met wat maai-resten heb ik hem op een beetje beschutte plaats afgedekt. Te vergeefs had een oude bevriende veers me al beboeid.

Reden: TWEE

In het najaar zijn geogste suikerbieten en winterwortelvelden voor reeën en hazen een drugsachtige lekkernij die ze op het geurspoor meegedragen door de wind kilometers ver weten te vinden. Ze lopen dan letterlijk hun neus volgend pal tegen de wind in richting de gekneusde resten die achter zijn gebleven. Niets kan hen bij die nachtelijke zoektocht tegenhouden. Hun instinkt stuurt die voedsel vinddrift. Hierbij volgen ze niet de bekende veilige wissels. Maar de intensiteit van het geurspoor is daarbij de weg die gevolgd wordt. Water wordt gewoon overgestoken. Is er geen bereikbare uitstap mogelijk in de oever dan loopt het fout af. Zo moesten we ook deze winter tweemaal ervaren.

Drie in één klap

Door P.H. Schneider

In februari jl. is een mevrouw in de omgeving van Bargercompascuum in de schemering ingereden op een reeënsprong van zeven stuks. Ze had de tegenwoordigheid van geest haar auto, die achteraf tota-Hoss bleek op de weg te houden. Bovendien wist ze zich te herinneren dat ze drie reeën had geraakt, terwijl er twee dood op de weg lagen. Een opgeroepen zweethond vond de volgende ochtend nummer drie in de dekking.

Een toeval in het geheel was, dat een controlerende BDA praktisch op hetzelfde moment die avond bij het ongeval uit kwam.

De vraag die we onszelf hierbij kunnen stellen is: 'Hoe is het binnen de WBE waar we het reeuwildbeheer uitoefenen geregeld met de plaatselijke politie voor het geval een dergelijke melding bij hen binnen komt? Zijn zij in het bezit van een zweethondenlijst? En een opgave wie waar jaagt? Doe hier uw voordeel mee, dit nog eens na te gaan. Laten we wel bedenken dat ongeveer de helft van het gerealiseerde afschot op een dier-onvriendelijke manier jaarlijks geëlimineerd wordt op de weg. Reden te meer om goede contacten te onderhouden met de plaatselijke politie.

Foto: A. Valentijn

Richtkijkers 3

Door Jan M. Smit

In de vorige twee artikelen zijn wat technische aspecten aan de orde geweest. We komen nu langzamerhand in de praktijk van de richtkijkers terecht.

Makkelijk te geven: levenslang

De kijkers worden natuurlijk altijd goed gecontroleerd in de fabriek, maar de praktijk kan soms wat anders uitvallen dan de zo hooggevaardeerde technische begeleiding (vooral op het gebied van de toleranties) die in de fabriek nagestreefd worden.

Zo kan het voorkomen, dat al na enkele schoten een draad van het kruis of een geëtsd glas breekt. Maak een deal met de leverancier voordat je tot definitieve aankoop overgaat en beding dat je eerst een stuk of twintig schoten met de buks en daarop gemonteerde kijker wilt geven om te zien of de kijker 'het houdt'. Een buks komt bij de beste en duurste kijkers voor en vervanging is meestal geen probleem, maar heb je er al een gekocht, dan zit je vast aan het heen en weer sturen en de vier tot zes weken reparatietijd. Vooral vlak voor een geplande jacht is dat heel vervelend. De meeste onvoorziene storingen komen na een paar tientallen schoten aan het licht. Neem dan liever een nieuwe kijker en probeer ook die eerst uit. Het zal niet zo snel voorkomen dat er iets verkeerd gaat, maar een gewaarschuwd jager telt voor twee!

Reden terugslag!

De terugslag is ongetwijfeld de meest voor de hand liggende reden, dat er iets met een kijker mis gaat. Het blijft natuurlijk een kwetsbaar precisie-instrument en je kunt het vergelijken met een veldkijker, die je keer op keer op de vloer laat vallen. Zo'n klap verwerkt de richtkijker iedere keer na een schot en op den duur kan elke kijker ontregeld raken. Hoe kan de fabrikant dan zo gemakkelijk een levenslange garantie op kijkers geven? Omdat

zij ervan uitgaan dat er weinig jagers zijn, die meer dan 25x per jaar schieten en dan kun je gemakkelijk zo'n garantie geven! Is er toch af en toe iemand die meer schiet, dan is het voor de fabriek veel goedkoper om incidenteel een kijker te vernieuwen of te repareren, dan om iedere kijker eerst bijvoorbeeld 800x een schokproef te laten ondergaan. En zouden ze dat wel doen, dan nog heb je nog kans dat er bij het 825e schot iets mis gaat.

Ik spreek uit eigen ervaring. Na ongeveer 1500 schoten begon een variabele kijker 1,5-6 x van een heel goed merk te lekken en er kwam condens aan de binnenkant van de lenzen en de parallaxstelling liet het afweten. Dat betekende onder andere, dat de stikstofvulling verdwenen was en dat er een lek optrad via de afstelknoppen of via de ringen voor het verdraaien van de vergroting. Dat lekken zou ook gekomen kunnen zijn door het los gaan zitten van het objectief, dat verantwoordelijk is voor de parallaxinstelling. Een andere kijker, eveneens topmerk, vaste vergroting 4x, toonde een gebroken etsglas na zes schoten! (Buks 4,5 kg, kaliber .270, lichte terugslag.) In het parallaxonderzoek liet een kijker het na ongeveer 20 schoten afweten, omdat de verstelling van de verticale balk stuk was geraakt.

De Amerikaanse Leupold schijnt over het algemeen meer schokproof te zijn dan enkele dure Europese merken, ook al weer omdat onze Amerikaanse vrienden over het algemeen veel meer schieten dan wij zodat hun kijkers meer op schokbestendigheid gecontroleerd worden.

Staal of Alu?

Het verschil in stevigheid tussen staal en

Foto: J. Hendriks

aluminium doet tegenwoordig weinig voor elkaar onder. Een aluminium huis heeft het voordeel dat het wat lichter kan zijn en dat er vaak een montagerail aan vast gegoten wordt. Gezien de recente technische literatuur zou ik nu toch de voorkeur geven aan een aluminium huis. De metallurgische bewerkingen garanderen tegenwoordig een sterkte, die niet onder hoeft te doen voor die van staal. En een belangrijk ander voordeel is dat door de wat grotere flexibiliteit van het lichtmetaal de schokken van het schieten beter geabsorbeerd worden. Dat verkleint de kans op ontregeling van het richtkruis en beschadiging van inwendige onderdelen aanmerkelijk en dat is plezierig.

Sommige jagers gebruiken de centrale buis als 'handvat' om de buks te dragen. Doe dat niet want het veroorzaakt toch spanningen in de kijker die een verkeerd afkomen in de hand kunnen werken.

Parallax

Dit begrip lijkt wat moeilijk te omschrijven, maar in feite is het heel eenvoudig. Parallax wil zeggen, dat wanneer je niet door de optische as van een lenzenstebel kijkt (en dat is precies door het midden), je bij het bewegen van je hoofd naar onder, naar boven, naar links of naar rechts, een richtpunt op enige afstand schijnbaar verplaatst in de richting waarin je je hoofd beweegt. Om dat eenvoudig duidelijk te maken kijk je door je trouwring op arm-afstand naar een punt in de verte. Probeer nu je arm stil te houden en beweeg het hoofd naar links. Het aanwankelijke midden in het rondje verdwijnt ook naar links. Dat gebeurt ook met andere bewegingen zoals naar rechts, boven of beneden. Houd je dan toch het midden van het rondje (oftewel het richtkruis) als richtpunt aan, dan schiet je er dus behoorlijk net zoveel links/rechts, boven/onder naast! De parallax komt meer uitgesproken tot uiting, naarmate de vergroting sterker wordt. Ook zal het parallaxverschijnsel op kortere afstanden snel veel sterker worden. Omdat je op jacht soms maar weinig tijd hebt om precies nog even na te gaan of je wel door de optische as richt (vooral in het duister wil dat wel eens moeilijk

Foto: J. Huttings

Foto: T. Jansen

zijn), is er een correctie in het richtmiddel gemaakt, om deze parallax op te heffen. Meestal is dat dan effectief op een bepaalde afstand, bijvoorbeeld 100 meter, maar op verzoek aan de fabrikant kan dat ook op andere afstanden. Het is zelfs zo dat op variabele kijkers, die uitgaan boven de 9 x vergroting, een parallaxcorrectie is ingebouwd en dat kun je dan instellen door het objectief verder in of uit te draaien. Zulke variabele kijkers kunnen dus twee verstelringen hebben, één voor de vergroting en één voor de parallax.

Overzicht

Hier volgt nu eerst een onderzoeksoverzicht van redelijk universele kijkers met enkele bijzonderheden, die normaal minder duidelijk in de folders staan. Voor gewichten, beeldveld, verstelmogelijkheden, technische details verwijst ik wel naar de desbetreffende folders, want daar gaat het in dit onderzoek niet zo specifiek om.

Onder de kolom 'afwerking' is gelet op de algehele indruk, de 'zwaarte' om de afstelling van de vergroting te verdraaien (die moet namelijk zwaar gaan hetgeen een aanduiding geeft over een goede afstelling), de mogelijkheid om het oculair individueel af te stellen en het gemak waarmee de afstelrentjes voor het richtkruis bediend kunnen worden. Bij Tasco was dat laatste slecht, de Lisenfeld gaf niet aan of je voor een correctie linksom of rechtsom moest draaien. Omdat ik wat dat betreft zeer vergeetachtig ben kwam het herhaakdelijk voor, dat ik weer net de verkeerde kant uitsaaid!

De helderheid is individueel, maar toch kwamen drie verschillende mensen tot bijna gelijke resultaten. Opvallend was de helderheid van de Swarovski 6-24x50, niet te geloven bijna! De rest spreekt voor zich.

De (tweedehands) variabele Tasco gaf op de grootste vergroting een echt miserabel beeld, vaag en mistig geel, maar dat lag waarschijnlijk aan de ouderdom. De nieuwe vaste Tasco 6x40 deed het iets beter.

De oogafstanden gaven een reden tot ongerustheid. Enkele kijkers behielden ondanks

wisselende vergrotingen een zelfde oogafstand (voor een brildrager), anderen deden het een stuk slechter. Ze zijn gemeten door de afstand te bepalen tijdens het kijken erdoorheen, hetgeen voor de praktijk het meest betrouwbaar is. Voor universele buksen (in kaliber en gewicht) zou ik een minimale oogafstand van 45 mm (tot bril) aan willen houden. Echt zware kalibers en dan uitgevoerd in lichte buksen verdienen meer oogafstand, enkele centimeters meer! De Lisenfeld 6x42 had naar mijn mening te weinig oogafstand. Let wel: de hier genoemde afstand is dus tot de rand van mijn bril, bij niet brildragers zal dat meer worden en voor deze mensen zou een oogafstand als die van de Lisenfeld misschien nog net kunnen. Ook de variabele Schmidt und Bender komt aan de te krappe kant af, dat betekent dus dat je ook dit ding niet op lichte buksen met een zwaar kaliber moet zetten. Bij de variabele Tasco is duidelijk te zien dat de oogafstand afneemt met meer vergroting, maar bij de 6x42 was die prima. Een compliment voor de 6-24x50 Swarovski (een kijker speciaal voor kleine doelen overdag), die een constante oogafstand over dit lange vergrotingstraject behoudt en dat is moeilijk te realiseren. Van de goedkopere klasse voldoet Bushnell wat prijs-kwaliteitsverhouding betreft uitstekend. Ook hier bleef de oogafstand constant. De variabele Seeadler van 3-15x56 heeft ook nogal wat vergrotingscapaciteit, deed het goed, maar zit op de rand van de acceptabele oogafstand.

Eigen parallaxcontrole. Al voor het monteren kun je een indruk krijgen, hoe de parallaxcorrectie is doorgevoerd. Leg de kijker stevig op een

onderlaag en richt het kruis op een punt op ongeveer 100 meter. Beweeg nu het oog van links naar rechts of van boven naar beneden, totdat je het midden van het richtkruis nog net in beeld ziet. Indien je een duidelijke afwijking ziet van het kruis op het gekozen doel, bestaat de mogelijkheid dat de correctie niet goed is doorgevoerd. Je zou dat ook weer op een afstand van 200 meter kunnen doen. Zie je hier geen verschuiving optreden maar wel op 100 meter, dan is de parallax wellicht op grotere afstand dan 100 meter gecorrigeerd. Doe dit bij de variabelen met verschillende vergrotingen.

Met hulp van een laserpatroon zou je dat ook kunnen bekijken. Dit is een laserinstrument dat je in de kamer kunt schuiven waarna je het exacte verloop van de parallax kunt nagaan. Zie Nederlandse Jager 19/01, blz. 30 ev. Het kan ook met een collimator op de loopmond. Meestal zie je in de collimator een raster waarvan de lijnen schijnbaar enkele centimeters uit elkaar liggen. Beweeg je nu je oog op dezelfde manier als hierboven omschreven, dan zie je het richtkruis, indien de parallax niet goed is ingeregeld, toch wel aanzienlijk over het raster van de collimator heen en weer bewegen. Ook dat betekent dan, dat de parallax niet goed gecorrigeerd zou kunnen zijn.

Volgende en laatste deel van deze serie: parallaxonderzoek praktijk

Opmerkingen?

jan1.sm.it@wxs.nl

Merk	vergroting	afwerking	helderheid	oogafstand totbrilrand	richtprijs in euro's
vaste kijkers					
Lisenfeld 6 x 42	6 x	redelijk	redelijk	40 mm	275,-
Schmidt und Bender 6 x 42	6 x	goed	uitstekend	48 mm	635,-
Swarovski 6 x 42	6 x	uitstekend	uitstekend	48 mm	735,-
Tasco 6 x 40	6 x	matig	matig	55 mm	80,-
variabele kijkers					
Bushnell 4-12x48	4 x	goed	goed	48 mm	215,-
	8 x		matig	8 mm	
	12 x		goed	48 mm	
Lisenfeld 3-9x42	3 x	redelijk	redelijk	55 mm	340,-
	6 x		matig	48 mm	
	9 x		slecht	48 mm	
Schmidt und Bender 2,5-10x56	2,5 x	goed	uitstekend	48 mm	975,-
	6 x		uitstekend	48 mm	
	10 x		goed	48 mm	
Seeadler 3-15x56	3 x	Goed	goed	53 mm	500,-
	9 x		goed	48 mm	
	15 x		goed	48 mm	
Swarovski 6-24x50	6 x	uitstekend	uitstekend	48 mm	1420,-
	16 x		uitstekend	48 mm	
	24 x		uitstekend	48 mm	
Tasco (oudf) 3-9x40	3 x	slecht	slecht	60 mm	70,-
	6 x		slecht	52 mm	
	9 x		miserabel	44 mm	

Capreolus Capreolus en CIC

Door Jan Brinkman

Op 21 september en 5 oktober 2002 hebben in totaal 14 personen op eigen verzoek deelgenomen aan een 'workshop' beoordeling van een reeëngewei op basis van de door CIC (Conseil International de la Chasse) vastgestelde normen. De lezer zal zich afvragen hoe komen deze mensen er toe om in 2002 geïnteresseerd te zijn in het beoordelen van een gewei met als oogmerk een kwalificatie van Irom, zilver of goud(een stukje ijzer met een verfje). Velen hebben in Nederland de Basis Cursus Reeëwijd gevolgd. In de Gelderse Achterhoek en Overijssel inmiddels ongeveer 1200 personen.

Keurmeester in de WBE

In 1996 is op initiatief van de nog bestaande keurmeesters, een opleiding opgezet met als naam 'Keurmeester in de WBE'. Ongeveer 280 reeëwijd beheerders, verdeeld over Nederland hebben inmiddels deze opleiding gevolgd. De inhoud van deze opleiding heeft als hoofddoel met name reeëwijdcommissiesleden bewust te maken, hoe om te gaan met een reeëwijdbeheerplan. Welke draagkrachtmodellen zijn er. Hoe pas ik ze toe. Hoe adviseer ik in mijn eigen WBE/WBE de reeëwijd beheerders. Leren van de leefwijzebepaling aan de hand van gebitslitage. Verder wat praktische zaken zoals ontwerpen, geweeverenging etc.

Dit alles om te komen tot een verantwoord reeëwijdbeheer op basis van een draagkrachtmodel met de daarbij afgegeven aanwijzing of onthetting door de Provincie.

Nieuwe opzet beheertoestelling

Dit heeft weer als gevolg gehad dat de Stichting Reeëwijd Tralietraining Gelderse Achterhoek welke dit aan de Regio Achterhoek van de Vrc. Het Reeëwijd heeft overgedragen, sinds 2000 een andere opzet van een beheertoestelling heeft. In grote lijnen komt het hier op neer dat de rode streep / rode punt verdwenen is. Presentatie per WBE op een eigen 'vuil'. Met daarbij het reeëwijdbeheerplan en het jaarlijkse werkplan. Er wordt gekend in de WBE (voortgaande aan de beheertoestelling) op leeftijd.

Centraal is bijeen staan dat 50 % in de jaarlingen en 50 % vrouwelijke kalveren moet worden gerealiseerd. Maar wat nog veel belangrijker is dat 100% gerealiseerd moet zijn. Dit totaal geeft een aantal punten. Deze geven de kwalificatie goed, matig of slecht voor de WBE.

Het grote verschil is dat er in de beoordeling niet meer gekeken wordt naar het individuele dier. Maar er vindt een beoordeling plaats op grond van een reeëwijdbeheerplan van een populatie in een gebied. Elk gebied heeft weer haar eigen kenmerken wat betreft voedsel, rust en dekking.

Vorden waardig

In deze opleiding en de daarop volgende keuringen is sprake van de naam 'Vorden' waardig ontstaan. Tot 1994 had de Vrc. Het Reeëwijd eenmaal in de drie jaar een Nationale tentoonstelling. Daar kwamen de beste bokken van Nederland. Aardig om te zien, maar het zei niets over behew. Vanaf die tijd werd er ook steeds meer van behew

gesproken. De andere keuringenapzet in de Gelderse Achterhoek heeft hier een duidelijk aanzet toe gegeven. Tijdens de beoordeling van de geweiën blijkt dat ongeveer 0,25 % 'Vorden' waardig is. De vraag kwam regelmatig, kan dit gewei nog beoordeeld worden op basis van CIC nummering. Ja, dat kan. Maar we hebben geen Nationale tentoonstelling meer. En ik hoop dat er ook nooit meer een zal komen in de oude opzet. Das George Koenderink heeft de laatste jaren, de enigste in Nederland die op eigen locatie alle middelen welke nodig zijn om een gewei op de juiste waarde te keuren voortaan heeft, samen met Jaap Schoonderbeek (Coördinator keurmeesters) vele geweiën gekend. Daar is een goede administratie van bij gehouden.

Keurmeestersopleiding

De keurmeesters lijst in Nederland wordt steeds kleiner om dat er na het overlijden van Jan Mekers nooit meer iemand dit initiatief op zich heeft genomen om deze opleiding te geven. Deze opleiding bestond alleen maar uit de beoordeling van CIC en leeftijdsbepaling zonder verder over enige vorm van behew te spreken. Het aardige is dat er uit de groepen keurmeester in de WBE steeds een vraag kwam van enkelen of dit nog weer een keer zou kunnen. De initiatiefnemers van de keurmeesterscursus (Jan Brinkman, George Koenderink en Jaap Schoonderbeek), behew alle drie nog tot de lijst van keurmeesters. Deze hebben op de vraag van de oud deelnemers positief gereageerd en op beide bovengenoemde data is de 'workshop' gegeven.

Alfred Rouvear
1900-1900
1900-1900
1900-1900

Alfred Rouvear
1900-1900
1900-1900
1900-1900

Tekening: Alida Rouvear

WAARDEBEPALING REEGEWEL

1	2	3	4	5	6
aan aan	gem.	3	parten	Nummer veldslag	
Gevoel	20	10	0,5	Nummer veldslag	
Afhankelijk	20	10	0,5	Nummer veldslag	
Wisselen	10	0,5	Datum/jaar van veldslag		
Kleur	10 tot 40	Datum van veldslag			
Perse	10 tot 40	Datum van veldslag			
Rezen	10 tot 40	Datum van veldslag			
Uitenden	10 tot 20	Datum van veldslag			
Macht	10 tot 100	1/2 (10 tot 40)	Datum van veldslag		
Gen. L.	10 tot 100	1/2 (10 tot 40)	Datum van veldslag		
Verpakking	Datum van veldslag				
Regelmatigheid	Datum van veldslag				
TOEGANG	Datum van veldslag				
Afslag verpakking	Datum van veldslag				
Afslag verzorging	Datum van veldslag				
TOTAAL afslag	Datum van veldslag				
Resultaat	Datum van veldslag				
De waardebeoordeling heeft plaatsgevonden door:					Datum meting

L=10 lange rechter veldslag

Leeftijdbeoordeling
Daarna heeft George Kaasderink de deelnemers mag laten zien hoe hij als enigste in Nederland een slijpplaatje maakt. Dit om de meest exacte leeftijdsbeoordeling te kunnen bepalen. Aan het eind van de dag werd de deelnemers meegedeeld dat ze toegewezen worden aan de kurenmeesterlijst van Nederland en ontvingen een door Joke van Heng

prachtig antwoorden getuigschrift welke is ondertekend door de organisatie en de voorzitter van de Ver. Het Reewild de Heer

W. Nistel. Een groep van 14 enthousiaste reuzen welke de basis opleiding-kurenmeestersopleiding in de WBE hebben gevolgd en op eigen verzoek de CIC bezondering hebben gedaan, gaven te kennen een compleet gevoel te hebben als het over kennis van reewild gaat in Nederland.

Toekomst

Een ieder sprak zich ook uit dat voor de toekomst, kennis wel eens bepalend kan zijn voor faunabeheer in Nederland. Hier is echter geen nieuw onder de zon. De verhalen van vroeger zijn nostalgisch, vaak met goed herinneringen. Maar waar vroeger geen kennis was, was ook geen wild. Faunabeheer met kennis van zaken kan aan een ieder uitgelengd worden. Veel anders denken mensen, de kennis en laten hun emoties de beventen voeren. Emoties in de natuur bestaan niet.

Deze bestond uit 's morgens een theorie gedeelte en 's middags moesten de deelnemers zelf een tweetal geweren kuren.

Cursussen

REEWILDCURSUS LIMBURG

In Januari 2003 wordt door de Vereniging Het Reewild, regio Limburg voor de zevende maal een uitgebreide cursus Reewildbeheer georganiseerd. De cursus wordt gegeven door enige deskundige reewildjagers uit de Regio Limburg en behandelt de biologie, het beheer en bejaging van het reewild met aandacht voor ballistiek, aanspreken van reewild, bepaling van de ouderdom van het geslachten stuk, schetteken, naziek en ontweiden. Indien mogelijk wordt ontweiden en slachten gedemonstreerd in de praktijk.

De cursusavonden

De cursusavonden worden eenmaal in de veertien dagen gehouden (ze beginnen op 14 Jan.) op een locatie in Midden-Limburg in de buurt van Weert. Er worden ongeveer 10 cursusavonden gegeven afgesloten door een praktijkdag waar het draagrachtmiddel van Dr. Jan van Raaijen in de praktijk wordt getoetst in een reewildbistoop. De cursus wordt afgesloten met een multiple-choice examen. Diegenen die de test halen worden beloond met een certificaat en invisie.

Kosten en opvang

De kosten bedragen € 180,- voor leden van Het Reewild en € 210,- voor niet-leden

(incl. lidmaatschap Ver. Het Reewild). Opvang schriftelijk, per brief, fax of E-mail aan het secretariaat van de Regio Limburg:

H. Stassen
Tungelendepstraat 107
6005 RH Tungelroy
Tel.: 0495-561549
E-mail: stassen-stoker@hetnet.nl

BASSICURSUS NOORD NEDERLAND

Reewild Beheer Noord Nederland organiseert wederom in de drie Noordelijke Provincies een basiscursus reewildbeheer. U kunt zich hiervoor opgeven bij het secretariaat:
N. Loerup
Tolhuisweg 30 A
9475 PG MIDLAREN
E-mail: nloerup@weimail.nl

BASSICURSUS REGIO WEST EN MIDDEN BRABANT

Op zaterdag 22 februari 2003 organiseert de Regio West en Midden Brabant een basiscursus Reewild. De cursus duurt een hele dag en zal worden gegeven door de heer Coes van Geel, jachtwachter van landgoed 'De Utrecht'.

Plaats van de cursus:

Hotel Believe it or Chaux.
Kosten van de cursus inclusief cursusboek, koffie/thee en lunch: voor leden van de vereniging € 50 en voor niet-leden € 80. De cursus wordt gegeven voor maximaal 30 personen, dus meldt u snel aan. Als de cursus wordt overschreven, dan wordt overwogen een tweede cursusdag op een latere datum te organiseren. U kunt zich schriftelijk aanmelden bij: Secretariaat West en Midden Brabant, In Luitje Bijzets 7 5131 NW Alphen E-Mail: thesluijka@zonnet.nl

Foto: J. Hendriks

Try out zweetwerk

Door J. van de Waardt

Op zaterdag 27 april en 4 en 18 mei werd door de regio Veluwe-Betuwe een try out 'Zweetwerk' georganiseerd met medewerking van John ter Horst uit Ugchelen. Op deze try out werden o.a. behandeld anatomie, munitie, zweethonden, beoordelen uitschot en aanschotplaats. Naast theorie werd er ook een ochtend besteed aan de praktijk waarbij op de aanschotplaats het uitschot moest worden beoordeeld aan de hand van aanwezig zweet, snijhaar, botsplinters, e.d.

Het werken in de praktijk met veel basbestruiken in het veld valt niet mee!

En enthousiast groepje leden heeft de gehele cursus, welke dankzij de medewerking van Helmert van Wessel in zijn jachthut kon worden gegeven, gevolgd waarbij de nodige discussies zorgden voor een levendig geheel. Als afsluiting was er een kleine test waarbij beoordeeld werd of de opgedane kennis ook was blijven 'hangen'. Gelukkig bleek iedereen zo betrokken bij het onderwerp dat aan het einde van de dag Jaap van de Waardt namens de regio alle cursisten een getuigschrift ter herinnering aan de cursus kon overhandigen. Tevens werden door hem lovende woorden gesproken aan het adres van John ter Horst voor de opeet van de cursus en zijn enthousiaste wijze van 'lesgeven'.

Jan Huttinga schiet winnende dia!

Sinds het vorige nummer mogen we gebruik maken van het dia archief van Jan Huttinga. Ook in dit nummer komt u weer enige kunstwerkjes tegen. Jan Huttinga, jachtoprichter op het Kroondomein heeft echter in oktober de Agfabeler, de trofee van de nationale Bondsdiawedstrijd - honderden inzending van in totaal 83 fotoclubs in Nederland - gewonnen. Hij behoort in middels tot de categorie beste natuurfotografen van Nederland. Jan, namens de redactie van

harte gefeliciteerd met het winnen van deze prijs. Helaas stond op de winnende dia geen ree maar een rotte wilde zwijnen. Naast de winnende dia vielen nog twee dia's van hem in de prijzen. In ons volgende nummer kunt u de winnende dia's zelf bekijken.

Foto: J. Huttinga

Reewild tellen, belangrijk of alleen maar een sociaal bezig zijn?

Door Jan Meester

Kan men reeën tellen? Tellers zijn zombies! Heeft tellen nog wel zin? Er wordt vooral te weinig geteld! Schermtellingen, een sociaal gebeuren! Een jaarrondtelling kost teveel tijd! Ook jaarrondtellingen wijken af!

Zomaar een aantal opmerkingen omtrent tellen, welke je de laatste tijd steeds vaker hoort. Is tellen wel zo belangrijk? Meten is weten, maar geldt dat ook voor onze aantallen reewild?

Foto: J. Hittinga

Tellen?

Wat is tellen eigenlijk? Van Dale zegt hier onder andere over, tellen is nagaan hoeveel er zijn! En daar gaat het toch gewoon om. Zo nauwkeurig mogelijk nagaan hoeveel er zijn! Tellen is het bij elkaar optellen van wat je ziet. Maar onder ons zijn er die veel meer denken te zien en derhalve dus ook veel meer tellen. Ach en je buurman telt toch niet, dus een aantal reeën van zijn veld erbij kan ook al geen kwaad. Hoge standen tellen, om

hoog afschot te genereren! Ja mijn heren dat gebeurt en meer dan we wellicht denken. Onder de grote groep gewaardeerde reeënbeheerders in Nederland bevindt zich ook een aantal ordinaire 'schutters'. Lieden die zich enkel en alleen komeren om het schot en misschien het 'vlees in de pot', maar nauwelijks enig oog hebben voor het ree zelf. Lieden die de stand alleen maar naar boven opvoeren om wille van de 'vleesproductie'. En nauwelijks enige aandacht besteden aan het verzamelen

van informatie omtrent het reewild, zeker geen lid van de vereniging zijn en al helemaal niet te bewegen zijn om een cursus reewildbeheer te gaan volgen. Deze lieden weten het namelijk allemaal al! Ze weten het al lang!

Tellen is meer!

Los van het cumuleren van waargenomen stukken, is tellen het zien, het waarnemen, het opmerken, het speuren, het voelen, het continue bezig zijn met ons diebare reewild. Tellen doe je liefst dagen, soms weken achtereen. Toegespitst op één telblok in het veld, zodat je een betrouwbaar beeld gaat krijgen van de daar aanwezige stand. Dan weer 's-ochtends en dan weer 's-middags of tegen de avond. Breng variatie aan in de teltijdstippen. Vervolgens loop je eens een keer door en langs het telblok. Je telt pienten, boonsels en vooral lig- en veegplaatsen. Met name lig- en veegplaatsen geven in bepaalde periodes van het jaar een goed beeld in de aanwezige stand. Tellen doe je het gehele jaar! Juist ook buiten de afschottijden.

Het totaalplaatje

Maar laat ook je gezond verstand eens een rol spelen in het tot stand komen van het totaalplaatje. Een voorbeeld: er ligt ergens een geïsoleerd jachtveld van krap 200 ha met daarin ongeveer 100 ha goede dekking. Zomers dienen de maïsvelden als corridor naar omliggende gebieden. De draagvlakmethode van prof. Dr. J. van Haften geeft een gewenste reeëndichtheid aan van ruim 12 reeën per 100 ha. Welnu, kunnen er in dit veld 40 tot 45 reeën leven als standwild, zonder elkaar voor de voeten te lopen en zonder geweldig in te leveren op hun gewicht? De jachthouder beweert dat het kan! Incidenteel kan het best eens mogelijk zijn dat grotere sprongen dit gebied aandoen, zeker als er in dit jachtveld een voor reeën interessant perceel ligt, met begroeiing die tot ver zijn aantrekkingskracht op reeën uitoefent. Maar loop eens met een paar echte reeënbeheerders naar je gemak door dit veld. In 100 ha zoveel reeën, dan kan het niet missen, of je zult er een groot aantal van aantreffen. En zo niet dan toch de ligplaatsen, de boonsels, de wissels, etc. Maar als dit nu niet zo is, wat dan? Zijn ze dan even de weg overgestolen naar de buren? Of zaten ze er gisteren nog wel en nu niet meer? Of zijn ze er gewoon niet? De jachthouder blijft volharden!

Er worden in het voorjaar drie schermtellingen

Foto: J. Huttinga

in het veld georganiseerd. Na drie tellingen komen ze niet verder dan 16 stuks reewild. Voorwaar een mooi aantal voor dit perceel. De jachthouder is echter niet tevreden. Natuurlijk, deze keer stond de wind verkeerd, de boeren waren aan het mesten, het was te vroeg donker en er waren mensen in het bos! Echter, met allerlei uitspraken van 'reedskundigen' in zijn hand, probeert de jachthouder aan te tonen dat er wel 50 of meer reeën op zijn 100 ha. kunnen voorkomen. Ik probeer hem uit te leggen dat er nog zo iets is als draagvlak, verstoring, stress en voedselaanbod, maar tevergeefs.

Als we nu om het gebied heenrijden, waar zijn veld deel van uitmaakt, laat ik mijn buikgevoel spreken. We zien verdomd weinig reeën

buiten staan. Op de weilanden, waar 10 jaar geleden nog reeën buiten stonden, zien we nog slechts zelden een stuk laveien. De stand in Nederland groeit, maar vergeet niet dat de stand in bepaalde gebieden door vele factoren, waaronder; verstoring, minder voedsel, verschraving van de weilanden door slecht beheer van grootgrondbezitters, stroperij, maar ook overbejaging, ook weer net zo snel kan afnemen.

Ik houd me in deze vast aan een belangrijk gegeven. De in het hierboven genoemde veld gerealiseerde stukken hebben een ding gemeen. Ze blaken van gezondheid en zijn flink aan het gewicht! De zwaarste bok, was drie jaar en woog maar liefst 25 kg. De geiten wogen allen rond de 20 kg! Voorwaar niet slecht. Hoezo teveel reeën! Ik denk dat in dit specifieke

veld misschien wel het evenwicht bereikt is. Saillant detail, rondom dit veld is dit jaar géén valwild waargenomen.

Conclusie

Tellen, of meten zo je wilt, maakt een belangrijk onderdeel uit van het reeënbeheer. Schieten en blijven schieten tot de gewichten oplopen lijkt me een wat te gemakkelijke vorm van reewildbeheer. Tellen, maar dan wel consciëntieus, is in feite de basis waarop een goed reeënbeheer kan gebaseerd dient te zijn. Beoordeel het veld aan de hand van zijn biotoop, voedselaanbod per jaargetijde, rust of juist onrust, structurele verstoring met name door honden en recreatiemogelijkheden. Misschien moet tellen, het inventariseren in bredere zin, ruimer aan de orde komen in de reeënbeheercursus. En misschien moeten we er juist meer mensen bij betrekken. Denk hierbij bv aan bosarbeiders, natuurliefhebbers, vroege vogels, etc.

Overigens en dat moge na het lezen van dit artikel duidelijk zijn, ben ik een voorstander van het invoeren van een reeëncertificaat. Te betalen na het volgen van een cursus, die door alle instanties gezien wordt als maatstaf en minimaal benodigd om op verantwoorde wijze het beheer van ons reeën te kunnen uitvoeren.

Foto: J. Huttinga

In Memoriam

Door Fried Boeke, mede namens het Landelijk Bestuur van de Vereniging Het Reewild

Herman Eikelboom is niet meer.

Een natuurmens pur sang was Ir. H. Eikelboom zoals ik hem in eerste instantie leerde kennen, dat was omstreeks 1962. Ik liep stage voor mijn laatste jaar in het Sophia ziekenhuis. Hij was in die tijd opgenomen voor een hernia operatie. Toen ik aan zijn bed kwam en me voorstelde zei hij direct kom je uit Kampen, dan ken ik je vader, want ik kom daar oorspronkelijk ook vandaan. Ik kon toen niet bevroeden hoe vaak wij elkaar in de toekomst nog zouden ontmoeten en hoeveel wij samen zouden doen.

Rond 1970 gaf ik me op voor de cursus van keurmeester van de Vereniging Het Reewild. Als eerste trof ik daar een dooent aan genaamd Eikelboom. Het was voor beide een gezellige en tevens intensivering van de vriendschap. Vanaf dit moment kwamen we elkaar regelmatig tegen in eerste instantie op reewild kuringen voor tentoonstellingen van Dierthe tot in Brabant en Limburg en

natuurlijk in Vorden, waar we eens in de drie jaar de landelijke tentoonstelling hadden.

Bij deze tentoonstelling was Herman naast keurmeester ook verantwoordelijk voor de administratie, welke hij op de hem bekende wijze nauwkeurig bij hield. Als penningmeester van de vereniging hebben velen ook met hem te maken gehad, ook deze functie (1976/1982) heeft hij jaren op zich genomen in de tijd dat alles nog met hand verwerkt werd ook de giro formulieren.

Naast al deze bezigheden hield hij gelukkig nog tijd over voor de jacht, zo heeft hij vele jaren als partner mee gejaagd op het park De Hoge Veluwe. Het was voor hem een zwarte dag toen hij afscheid moest nemen als jager op de Hoge Veluwe in verband met zijn leeftijd.

Naast deze dingen was hij ook een prominent lid van de draadhaar vereniging, keurmeester, lid van de fokadvies commissie. Maar ook de bijen en in het voorjaar het kievitseieren zoeken waren zaken waar Herman je alles

Wisselprijs Ir H. Eikelboom

De heer Eikelboom heeft ter gelegenheid van de toekennning aan hem van het ere-lidmaatschap een wisselprijs ingesteld, uitte reken aan degenen die in het afgelopen jaardem eerste nieuwe leden heeft aan gebreht. Op verzoek van de heer Eikelboom heeft de heer Busster een bronstafereel uitgebeeld, dat in de ogen van de heer Eikelboom het medekeurig verdragen naar elkaar van de vereniging en aspirant-leden moet symboliseren. De prijs wordt te egekeerd aan de regio Overijssel voor wie de heer Schouderbrek het tafereel in ontvangst neemt.

ALV 3 juni 1989

van kon vertellen, menig gezellig uurtje hebben we doorgebracht.

En tenslotte het blad Het Reewild de voorloper van Capreolus was een initiatief van Herman Eikelboom. Vele malen zijn Paul Schneider, ook bekend als Zesender, en ondergetekende te gast geweest in Baarn om het nummer van 'Het Reewild' rond te krijgen. Herman was als eindredacteur (1ste jaargang nr. 1, maart 1984 tot en met 6de jaargang nr. 4 december 1989) er altijd druk mee. Zijn naam is en blijft verbonden aan de 'Wisselprijs 'Eikelboom' die jaarlijks wordt uitgereikt aan de persoon die de meeste nieuwe leden heeft aangebracht.

Nooit zal hij meer aan de deur staan met een grijs op het gelaat en met de opmerking je hebt zeker nog geen kievitseieren voor je vrouw gevonden, hier geef haar deze maar ze houdt er immers zo van.

Wij zijn in hem een van de stuwende krachten voor de Vereniging Het Reewild maar ook voor het hele jachtbedrijf in Nederland verloren en voor velen een goede vriend en mentor.

Pagina 2 uit Het Reewild 1st jaargang maart 1984

UNIEKE FILM

Ondergetekende bestelt hierbij exemplaren van de video Capreolus Capreolus 'Reeënsprongen in Nederland'

Naam :	
Adres :	
Postcode :	
Plaats :	
Datum :	
Handtekening :	

Deze strook zenden of faxen naar:
Ver 't Reewild, p/a Ounera weg 424
3911 RW RHENEN, fax nr 0319-553958

Capreolus Capreolus 'Reeënsprongen in Nederland'

Deze film, gemaakt door de bekende natuurfilmer Luc Enting, toont in prachtige beelden de levensomstandigheden en levenscyclus van het ree. De film toont de spanning tussen natuur enerzijds en uitdijende bevolking, economie en toerisme anderzijds. Een zoektocht naar balans wordt in unieke beelden helder neergezet. De film zal zo wel de sympathie voor dit dier verder doen toenemen, als ook de kennis erover vergroten en verdiepen. Vereniging Het Reewild meent dat bescherming van de fauna, het creëren van een - in ons overvolle land - toch optimale leefsituatie slechts dan gerealiseerd kan worden, indien velen daar een bijdrage aan leveren. Deze film zal daar een rol in spelen.

Bestellen

U kunt de video bestellen via onze website www.reewild.nl of via neverstaande strook!
De kosten bedragen € 16 exclusief verzendkosten.

Bestellingen ontvangen voor 14 december, worden voor de Kerst geleverd!

Op officiële gelegenheden dient u natuurlijk te verschijnen, met een stropdas van de vereniging

Prijs: € 15,- per stuk, inclusief verzendkosten.
Aantal en kleur vermelden!

Jaarvergadering

Noteert u al vast de datum van de Algemene Ledenvergadering te Vorden!

26 APRIL 2003

Jaarvergadering en Reeënbeheertentoonstellingen

Nationale Beheertentoonstelling
Voor het eerst na vele jaren zal er tijdens de Algemene Vergadering van de Vereniging 't Reewild in Vorden op 26 april 2003, weer een Nationale Beheertentoonstelling worden georganiseerd. Het ligt in de bedoeling dat het reewildbeheer gedurende de laatste drie jaren wordt getoond aan de hand van grafieken en tabellen.

De gegevens die getoond zullen worden zijn
+ inventarisatie 1999-2002
+ vergunningen afschot
+ gerealiseerd afschot
+ samenstelling afschot
+ valwild

Tevens zal het beheer een waardering krijgen volgens op de Veluwe gebruikte modellen. Zo

kunnen we zien welke regio's en op welke onderdelen hun beheer kunnen verbeteren. Of dit evenement zal slagen hangt af of wij de beschikking krijgen over de gevraagde gegevens. De tentoonstelling zal worden verfraaid met de beste of meest bezienwaardige geweien uit de diverse regio's. Regio's van de Vereniging: doe Uw best!

Namens de commissie A.P.M. Rutten

Regio Overijssel-Flevoland

Deze regio van de Ver. 't Reewild houdt op zaterdag 22 februari en zondag 23 februari 2003 haar jaarlijkse Beheertentoonstelling in 'De Havenkamp', Statiostraat 28 te Markelo. Open: zaterdag 22-02-2003 van 10:00 tot 18:00 uur

Zondag 23-02-2003 van 10:00 tot 17:00 uur
Naast de geweien zullen kaarten en reewild-beheerplannen aanwezig zijn ten behoeve van een overzicht van het totale beheer. Op zaterdag 22 februari houdt de Regio tevens haar jaarvergadering op bovenstaand adres. Aanvang 14:00 uur.

Regio Veluwe-Betuwe

De Gifwildebeheertentoonstelling wordt dit jaar georganiseerd op zaterdag en zondag 22 en 23 maart 2003. In tegenstelling tot vorig jaar zal nu weer een volledige presentatie van reebokgeweien aanwezig zijn.

Al gedurende meerdere jaren is het bestuur van de regio Veluwe-Betuwe van de Vereniging

het Reewild er voorstander van, de bijdrage aan de jaarlijkse gifwildebeheertentoonstelling in het Aardhuis aan te passen aan meer moderne inzichten van reewildbeheer. Onze krachtige wens tijdens het jaarlijkse overleg m.b.t. de beheertentoonstelling is steeds geweest:

- + Meer info over de (kwaliteit van) reewild populaties per leefgebied
- + Meer info over het getalsmatige beheer, dus niet alleen bokken
- + Meer info over de resultaten van dit getalsmatige beheer
- + Inzichtelijk maken van het bijstellen van de beheerdoelen
- + Minder 'trofeeënshow'
- + Meer permanent karakter van de tentoonstelling, zodat toeristen die het Aardhuis bezoeken kennis kunnen maken met het beheer op de Veluwe

Eerste aanzet tot een meer moderne opzet van de bedoelde informatierverschaffing is de door de regio Veluwe-Betuwe ontwikkelde 'kengetallen beoordelings kaart'. Hiermee kan in één oogopslag een indruk verkregen worden over het gevoerde reewildbeheer. Met enige trots hebben we gezien dat de WWF ook op deze manier het beheer van rood- en zwartwilde in beeld wil brengen.

Omdat voor de beoordeling van het beheer van reewild populaties de geweien van de bokken van zeer ondergeschikt belang zijn, moet hier tijdens een beheertentoonstelling niet alle nadruk liggen.

De Stichting het Aardhuis heeft al tijd onze ideeën gesteund, echter tot voor kort waren er meerdere obstakels welke een 'MODERNE VERSIE VAN HET AARDHUIS' in de weg stonden. Het ziet er naar uit dat de (o.a.

financiële) hindernissen zijn overwonnen waardoor ons niets meer in de weg staat een modern, op de toekomst gericht beheer ook als zodanig te presenteren.

Voor de reewildcommissies van de diverse WBE's stellen we het volgende voor:

- + Elk jaar een eigen trofeeënshow op lokaal niveau. De regio Veluwe-Betuwe van de Vereniging het Reewild kan desgevraagd kaurmeesters leveren, o.p. hierin bemiddelen. Het 'onderlinge karakter' en de 'sociale controle' van deze bijeenkomst zijn hierbij kenmerkend.
- + Tijdens deze show wordt de 'kengetallen beoordelings kaart' ingevuld en tevens enkele markante trofeeën uitgekozen. Deze items vormen de inzending van de betreffende WBE voor de beheertentoonstelling op het Aardhuis van het betreffende jaar.

We zijn er van overtuigd dat een willekeurige bezoeker van het Aardhuis zich in de toekomst een duidelijk en objectief beeld zal kunnen vormen over serieus beheer in onze Provincie in plaats van slechts terugdenken voor 'al die botten aan de muur'!

W.A. de Vries,
Vereniging het Reewild regio Veluwe-Betuwe

Regio Achterhoek

De beheertentoonstelling van de Regio Achterhoek in Exel is op 22 en 23 maart 2003. Zaterdag is de tentoonstelling te bezichtigen vanaf 13:00 uur. Details over de opening worden nog bekend gemaakt!

Regio Limburg

De jaarlijkse beheertentoonstelling is hier gepland op vrijdag 11 april 2003.

Feestelijke opening nieuw bedrijfspand Arfman Hekwerk b.v.

Op 14 juni 2002 is het nieuwe bedrijfspand op het bedrijventerrein Vietgaarsmaten te Holten feestelijk geopend. De belangstelling was enorm. De genodigden kregen als aandenken de nieuwe film van de Vereniging 't Rerwild Capreolus Capreolus 'Reedsprongen in Nederland'. Een groot aantal mensen heeft naderhand uiterst enthousiast op de film gereageerd.

De firma Arfman is zoals de meeste wel weten gespecialiseerd in het aanleggen van hekwerken. Maar ze bezitten ook een groot Faunatechniek. Ze zijn taansaangevend in ontwerp en realisatie van technische voorzieningen ter bescherming van de fauna. Door vakkundige aanleg van wildpassages (wildtunnels) en geleidende raster worden wildaanrijdingen en verkeersongevallen voorkomen. Diverse soorten kunnen hierdoor veilig tussen verschillende leefgebieden migreren.

De officiële opening!

of het na gaat om eekhoorns, reerwld, zwartwld, dassen, otters, kleinwld, of arelliebin en reptielen. Arfman Hekwerk b.v. is vaak betrokken bij een eerste inventarisatie van fauna-keelpunten en het projectontwerp (werkomschrijving af RAW-bestek) tot en met de projectrealisatie en het onderhoud van de voorzieningen (Constructie design).

U kunt bij Arfman terecht voor faunavoorzieningen zoals wildtunnels, wildroosters, terugkeervoorzieningen in tosten, fauna-uitstreeplaatsten in waterlopen, wildraster, poorten en begraaingsprojecten.

De Vereniging 't Rerwld wroest Arfman Hekwerk b.v. een goede toekomst toe en voortzetting van de prettige en constructieve samenwerking.

Vakmanschap voor veiligheid van mens en dier
...al meer dan 30 jaar!

ARFMAN

Uw specialist in:

- landschappelijke afsloteringen
- kleinwld- c.q. dassentunnels en grofwldtunnels
- inrichting van begraaingsprojecten
- wildroosters en veeroosters
- industriële en paneel hekwerken
- rasterplannen en bestekken
- verkoop van afsloteringsmateriaal, wildreflectoren, DUFTZAUN & KITZRETTUNG (HAGOPUR)

Arfman Hekwerk b.v.
Ondernemersweg 15
7451 PK Holten
Tel 0548 36 29 48
Fax 0548 36 50 42
Internet: www.arfman.nl
E-mail: info@arfman.nl

Wildbraadhygiëne

Door P.H. Schneider

De heer F. Klein van de WBE 't Kooike gelegen in de Biesbosch, schoot in februari van dit jaar een reegelt van 7 jaar (slajpplaatje) met een gezwel aan het uiteinde van het linker oor ter grootte van een aardappel. Drs. H. Stijger uit Gorsel heeft inmiddels de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht, op het laboratorium Pathologie bijzondere dieren het gezwel laten onderzoeken en kwam tot de volgende conclusie.

Een gezwel aan de punt van het oor bij een reegelt. Waar denken we aan? Een absces met pusinhoud? In dat geval voelt de buik vaak verend aan. Door de vloeibare inhoud kan je de wand namelijk indrukken. Of een hard gezwel. Dit bevat vaak vreemd celmateriaal (kan van karakter kankerachtig zijn) van stevig weefsel. Je kunt de wand niet of nauwelijks indrukken.

Het gezwel

Bij betasting bleek het gezwel hard aan te voelen. Bij insnijden werd een witachtige

harde materie zichtbaar. Bij verder snijden werd meer van de harde materie zichtbaar. Het leek aldus om een soort tumor te gaan. Het gezwel werd vervolgens volledig doorge-sneeden en de inhoud bleek inderdaad te bestaan uit een wittige harde massa. Dit meer te weten te komen over de aard van deze massa werd microscopisch onderzoek verricht. Hieruit bleek dat het weefsel bestond uit een woekierend bindweefsel met veel collageenvorming. Het kraakbeen aan de oorschelp is er niet bij betrokken.

Bindweefsel is het weefsel dat de binding vormt tussen andere, meer functionele weefsels zoals huid, bot, spieren enz. Het wordt ook wel steunweefsel genoemd. Collageen betekent dat het weefsel veel (wit) vezels

bevat en als gevolg hiervan de vorm van steunweefsel heeft. Volledigheidshalve zij vermeld dat men geen hard groeiend kankerachtig weefsel aantreft

Conclusie

Hier was dus sprake van een bindweefsel-tumor zonder schadelijke aspecten.

Vermeldenswaardig is dat een gezwel met pusinhoud een zodanig dikke wand kan hebben dat het gezwel bij de eerste betasting hard lijkt te zijn. Het is dan van belang voorzichtig in te snijden en een bakje bij de hand te hebben. De pus kan bacteriën bevatten die schadelijk zijn voor de gezondheid. Mocht het agressieve ziekteverwekkende bacteriën betreffen dan dient men altijd bij het verdere ontvenden op mogelijk aangezakte organen te letten.

Tot zover het verslag van drs. H. Stijger. Het blijft zaak om ieder geschoten ree bij het ontvenden nauwkeurig op onregelmatigheden na te kijken ook al geschiedt dit in het veld. Wanneer u verachtte zaken tegen komt is het goed het ree voor onderzoek aan te bieden.

Reewildschildjes

Onderstaande heren bieden u aan een ruim assortiment reewildschildjes van barik tot handgestoken, alsmede gladde modellen in diverse tinten. Deze zijn voorzien van een dubbel lakervak. Prijzen vanaf € 4,60 inclusief bezettinginklem.

Zij die problemen hebben met prepareren van het gewei, kunnen voor € 20 (compleet met schild) terecht bij de volgende personen:

H.Hamel, tel 06-20889655; J.H.P. van der Linden, tel 073-6962499;

P.H. Schneider, tel 076-5012293; A.H.F. van Sprundel, tel 076-6875488.

Nieuwe Zweethondenlijst in aantocht

Door P.H. Schneider

Het was tien jaar geleden een gouden greep van de Vereniging 'Het Reewild' om van start te gaan met een landelijk opgezette zweethondenlijst. Jagers, politie maar ook ANWB maken er nuttig gebruik van.

Foto: J. Hendriks

Om de twee jaar wordt een enquête gehouden onder de deelnemers van de zweethondenlijst omtrent de behaalde resultaten en om een mogelijkheid te scheppen voor nieuwe gegadigden om zich in te laten schrijven. De voorwaarden zijn wel dat de hond enkele natuurtoezichten op zijn of haar naam heeft staan en dat de kwaliteit van de hond door middel van oefeningen in de loop van het jaar op peil gehouden wordt. Begin januari 2003 zal u de nieuwe lijst via de Nederlandse Jager worden toegezonden.

ANWB

Zoals u allen weet, werkt ook de ANWB met deze lijst in verband met het grote aantal aanrijdingen en verdinkingen die er jaarlijks plaatsvinden. Daarom is het zaak dat alle W.B.E.'s in ons land deze zweethondenlijst aan de plaatselijke politie overhandigen. De valwildcijfers van de Politie heeft u nodig voor uw wildbeheerplan en om maatregelen te nemen om het enorme aantal verkeersslachtoffers op die plaatsen te verminderen. De firma Arfman-Holtzen zal u daarbij gaarne van dienst zijn, evenals SBNL in Wijk bij Duurstede. En natuurlijke kunt u voor technische adviezen terecht bij de Vereniging

Nazoeken

Over nazoeken in het algemeen zou ik u nog het volgende willen mededelen.

Als grofwildjager weten we allemaal maar al te goed dat ondanks een goed ingeschoten en aangestoken wapen er op een afstand van op of onder de 100 meter het schot wel eens niet precies op die plaats zit, waar we het graag zouden willen zien en ook bij

perfect zittende schoten het wild toch is afgesprongen in de nabij gelegen dekking. Maak er een gewoonte van om in de praktijk bij ieder afschot wat u realiseert te zoeken en te kijken naar schottelkens en wat u hiervan terugvindt op de aanschotplaats, hoe minuscule dat soms ook kan zijn. U kunt juist hiermee veel ervaring opdoen voor het geval het stuk is afgesprongen en er werkelijk nagezocht dient te worden. En voor het geval dit 's avonds mocht zijn, ga dan niet prutsen met zaklampen, maar wacht hiermee tot het weer licht wordt en voorkom dat de sporen die er zijn voor de zweethonden te verliezen of extra moeilijk te maken, door overal doorheen te banjeren. Draag altijd een grote witte zakdoek bij u voor het geval u bloedspetters wilt traceren.

Wat er kan gebeuren bij een snelheid van 100 km per uur!

SAUER

ZEISS

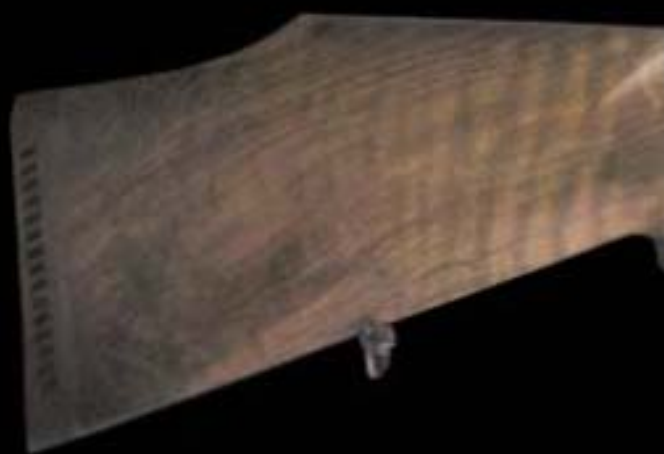
norma

Oefenen is de plicht van elke jager.
Dat geldt ook voor de controle van de
buks(kijker)

Alleen een geoefende jager met een goed
afgestelde buks, kan een weidelijk schot afgeven!
Daarom heeft Dorhout Mees de volgende aan-
bieding:

Bij aanschaf van twee dozen Norma jachtmunitie
GRATIS inschieten op onze 100 meter
kogelbanen!

Dorhout Mees

Strandgaperweg 30
8256 PZ Biddinghuizen

Tel: 0321 33 11 38
Fax: 0321 33 10 57
E-mail: info@dorhoutmees.nl
Internet: www.dorhoutmees.nl

DISCOVERE. Je komt nog 'ns ergens.

THE LAND ROVER EXPERIENCE

De Discovery is verkrijgbaar vanaf € 41.950. U kunt ook een Discovery vanaf € 965 per maand, incl. BTW (prijs Land Rover Business Partner, operationeel lease, 48 maanden, incl. 20.000 km/jr),
min. aanv. verbruik: 9,4-16,7 liter/100 km, resp. 10,8-8 km/l, 60+ uur/1000 resp. 262-307 g/km CO₂- en op de CO₂-aandrijvingen voortbouwd. 3 jaar fabrieksgarantie tot 100.000 km B.v. 0800-0221212 voor dealerdetails.